

**УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
//КНИГИ**

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження
рівня читання дітей та дорослих у 2024 році

НА ЗАМОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ КНИГИ

ВИКОНАВЕЦЬ ТОВ «ІНФО САПІЄНС»

Авторки: Анастасія Шуренкова, Ольга Прочуханова

м. Київ 2024

- ЗМІСТ

-	ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	3
-	МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
-	СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ РЕСПОНДЕНТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
-	ДОСЛІДЖЕННЯ ДОРΟΣЛИХ.....	9
○	ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК.....	9
○	КУПІВЛЯ Й ІНШІ ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ КНИЖОК.....	14
○	ЧИТАЦЬКІ УПОДОБАННЯ.....	22
○	НЕЧИТАННЯ І НЕКУПІВЛЯ КНИЖОК.....	25
-	ДОСЛІДЖЕННЯ ДІТЕЙ	29
○	ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК.....	29
○	СТАВЛЕННЯ ДО ЧИТАННЯ	33
○	ФОРМАТ І ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ КНИЖОК	41
○	МОВА СПІЛКУВАННЯ.....	43
-	СЛОВНИК ДОСЛІДЖЕННЯ	44
-	СПИСОК РИСУНКІВ І ТАБЛИЦЬ.....	45

- ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Значна частка респондентів вказує на те, що вони наповнюють своє дозвілля практиками, пов'язаними з диджитал середовищем. Серед таких практик широко представлене і читання або споживання інформації через електронні пристрої.
- В динаміці способи проведення дозвілля суттєво не змінилися у порівнянні з 2023 роком. Утім можна зазначити падіння частки тих, хто споживає інформацію з телебачення та радіо
- У розрізі читання/ слухання книжок, загалом найчастіше читають саме друковані книги. При цьому частіше таку дозвілєву практику мають люди з середньою спеціальною та вищою (не)закінченою освітою.
- Основні причини для читання - любов до читання та задля самовдосконалення, а також відпочинок та можливість відволіктись і отримання задоволення від пізнання нового.
- Серед найчастотніших причин відмови від читання вказувався брак часу, складності фізичного характеру та відсутність потреби чи бажання читати.
- Останній рік книжковий ринок перебуває у стані рівноваги, не демонструючи суттєвих зрушень читацької поведінки ані щодо вибору форматів книжок ані щодо частоти читання ані щодо розміру читацької аудиторії. Водночас, можна помітити позитивні зрушення практиці придбання книг – на 10 в.п. збільшилась кількість тих українців, хто взагалі купував книжки, крім того, можна помітити тенденцію придбання більшої кількості книжок.
- Як джерело прочитаних протягом останнього року книжок, респонденти найчастіше згадують куплені друковані видання. Також часто респонденти вказують, що прочитали друковані книги з власної бібліотеки й – дещо рідше – позичають у друзів, колег, родичів.
- Незважаючи на те, що більшість опитаних не є користувачами бібліотек, більше трьох чвертей дорослих українців підтримують необхідність закупівлі нових книжок для публічних бібліотек і абсолютна більшість з підтримують закупівлі нових книжок за рахунок коштів місцевої громади.
- Вподобання українців щодо видів літератури розподілилися майже рівномірно, 40% читає українську класику, приблизно по третині – сучасних українських авторів, зарубіжну класику та сучасних іноземних авторів. Найбільш активними читачами сучасних іноземних авторів є молоді люди у віці до 29 років, для інших видів літератури вікових особливостей немає.
- В 2024 році три чверті прочитаних книжок були україномовними, що дає зростання споживання україномовних книжок приблизно на 20 в.п у порівнянні з 2023 роком. Менш з тим, зручною для читання українську мову вважає близько половини опитаних, що співставно з даними минулого року. Основним фактором переходу на україномовні книги може бути збільшення читання книжок українською мовою може бути прийняття Закону щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції з РФ та Білорусі.

- У 2024 році спостерігається тенденція перетікання тих респондентів, що надавали перевагу російськомовним виданням до двомовного сегменту – їм однаково зручно читати як російською, так і українською мовою.
- Респонденти найчастіше вказували як місця покупки книг спеціалізовані магазини (книгарні), книжкові сайти або сайти видавництв, неспеціалізовані магазини. Хоча наразі купівля книжок «наживо» все ще випереджує різні формати онлайн-торгівлі частка всіх видів онлайн форматів зросла, з офлайн форматів збільшилась частка тільки спеціалізованих книгарень.
- Дорослі українці усвідомлюють важливість розвитку книгарень як фактору стимулювання читання – половина опитаних погодилась з тим, що книгарням потрібні субсидії навіть під час війни, а ще третина зауважили що субсидії потрібні, але вже після війни.
- Витрати на друковані видання суттєво збільшилися в порівнянні з минулим роком, водночас розподіл за “сумою чеку” відповідає 2023 року (з поправкою на подорожчання). Одним з пояснень може виступити гіпотеза про те, що читач намагається купувати звичну для себе кількість книжок, попри суттєве підвищення цін на них.
- Вивчення причин некупівлі книг демонструє, що найпоширенішими причинами, цього, є відсутність потреби, наявність інших джерел для читання, відсутність коштів на книги й інші розваги.
- Частка читачів серед дітей зростає, продовжуючи тенденції, що були помічені у 2023 році, крім того, спостерігається збільшення щоденного та щотижневого читання за рахунок щомісячного сегменту читачів та тих, хто не читав ніколи (частка дітей, які ніколи не читають на дозвіллі скоротилася на 5 в.п. з 15% до 10%).
- Хоча досить часто читання книжок на дозвіллі для дітей асоціюється з примусом, у 2024 році половина дітей (52%) читали виключно для задоволення і це на 13 в.п. більше ніж у 2023 році, також на 9 в.п. зменшилась кількість дітей які читають виключно «з-під палиці».
- Дитяче ставлення до читання та читацької поведінки суттєво залежить від наявності в оточенні дітей батьків та інших дорослих, які читають книжки. Серед дітей, чиє доросле оточення є читачами більше активних читачів і вони в півтори рази частіше отримують задоволення від читання і в два рази частіше готові ділитися своїми враженнями про прочитані книжки з оточуючими, ніж ті діти, батьки або дорослі в оточенні яких не читають.
- Серед дітей, які читають на дозвіллі хоча б зрідка, переважна частина читає саме друковані книжки, і ця частка залишається стабільною порівняно до 2023 та 2020 років. Стагнація на ринку електронних книжок не оминула і дітей, у 2024 частка електронних форматів трохи зменшилась.
- Продовжується тенденція до врахування думки дитини при купівлі книжок, також серед дітей збільшується практика самостійної купівлі книжок.

- МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження є вивчення читацької поведінки дорослих та маленьких українців та визначення особливостей читацьких практик в різних соціально-демографічних групах населення України, в тому числі незахищених верств населення.

Серед основних задач дослідження є:

- Визначення частки українців, які читають книги або слухають їх на аудіо-носіях
- Визначення частки активних читачів, які читають книги хоча би раз на місяць, а також частки читачів серед дітей та підлітків, які читають щодня
- Оцінка витрат домогосподарств на друковані книжки, а також визначення основних місць покупки - книгарні (в т.ч. в ТЦ), супермаркети, ятки, книжкові виставки, інтернет-книгарні, інтернет- та маркет-плейси тощо
- Визначення причин не читання книжок та їх не купівлі
- Визначення частки респондентів, які відвідують бібліотеки.

Метою дослідження було проведення поточного вимірювання показників та індикаторів «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» станом на 2024 рік та інших показників, пов'язаних із читанням. При цьому враховувалось, що наявні дані досліджень читання серед українців за 2023 рік дозволяють ставити окрему задачу – порівняльний аналіз читання під час широкомасштабного російського вторгнення у динаміці.

Методи дослідження: аналіз у частині опису отриманих даних, порівняння у частині опрацювання контекстів довкола дослідження та при описі результатів у динаміці, узагальнення у частині формулювання висновків. Також до деяких наборів даних було застосовано аналітичне групування (категоризацію).

Методи збору інформації

Для дитячої аудиторії (6-17 років):

- Масове особисте репрезентативне опитування.
- Тривалість результативного інтерв'ю – до 10 хвилин.

Для дорослої аудиторії (16+ років):

- Масове телефонне репрезентативне опитування.
- Тривалість результативного інтерв'ю – до 20 хвилин.

Інструментарій

- Анкета для сегменту респондентів 6–17 років містила 34 запитання, з них 8 соціально-демографічних запитань та 26 змістовних запитань.
- Анкета для сегменту респондентів 16+ років містила 46 запитань, з них 13 соціально-демографічних запитань та 33 змістовних запитань.

Географія дослідження: всеукраїнське дослідження (за винятком непідконтрольних територій Донецької, Луганської, Херсонської і Запорізької областей та АР Крим).

Вибірка дослідження. Цільовий розмір вибірки: по 1000 респондентів для кожного сегменту. Реалізована вибірка дослідження склала для дорослих респондентів (16 років і старші) – 1018 осіб, для молодших респондентів (6–17 років) – 1076 осіб.

Профіль досліджуваної аудиторії

Населення України у віці старше 6 років:

- Перший сегмент аудиторії – діти та підлітки (від 6 до 17 років)
- Другий сегмент аудиторії – дорослі (16 років і старші).

Термін проведення дослідження: вересень 2024 року

Дата складання звіту: 18 листопада 2024 року

- СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ РЕСПОНДЕНТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

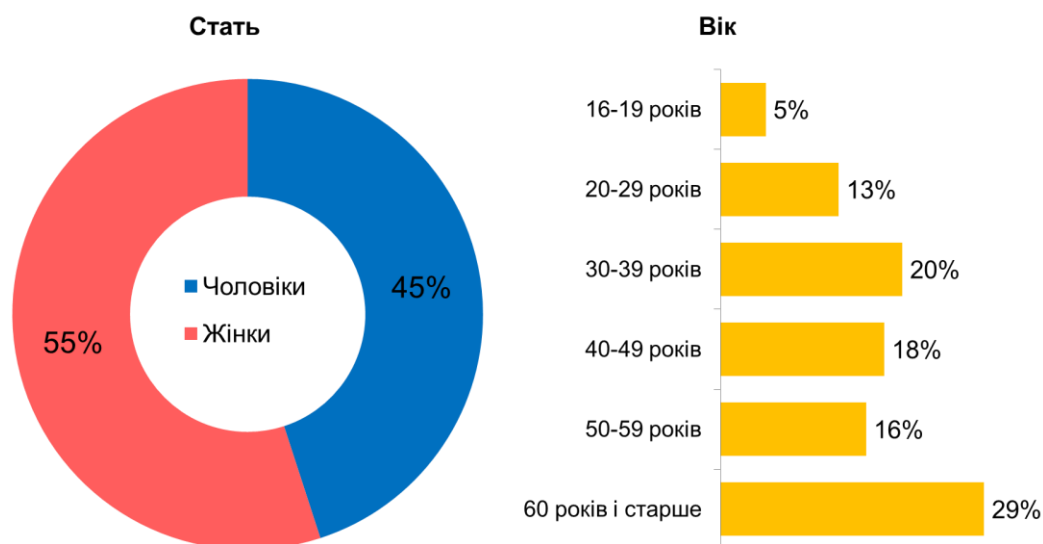
ДОРΟΣЛІ

Вибірка дослідження становила – 1018 дорослих респондентів (Тут і надалі в рисунках всюди, сказано, що питання ставилося всім респондентам старше 16 років, кількість спостережень для розрахунку складає N=1018).

Географія дослідження. Найбільша кількість респондентів була опитана в Дніпропетровській області, а також – у м. Києві та Львівській області. Опитування охопило мешканців усіх областей України, окрім окупованого Криму. Регіональний розподіл респондентів дослідження за даними довоєнного проживання відповідає даним Укрстату на початок 2022 року. Найбільші частки опитаних – з Центру (25%) та Заходу (24%) України

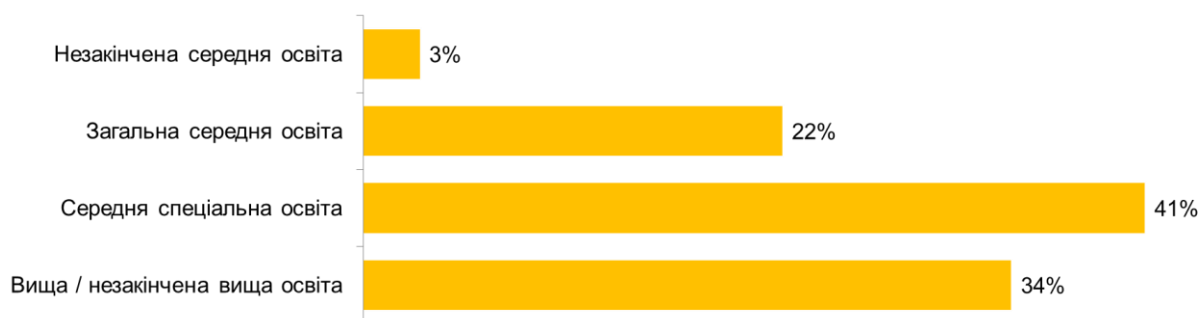
Стать та вік. В дослідженні взяло участь 55% жінок та 45% чоловіків. Щодо вікового розподілу, то він відповідає структурі населення України за віком. Найбільш представленою групою в дослідженні була група людей старше 60 років (29%).

Рис. 1. Стать та вік

Освіта. Щодо освіти респондентів, то серед дорослих респондентів найбільш представлені в дослідженні ті, що мають середню спеціальну освіту (41%).

Рис. 2. Рівень освіти

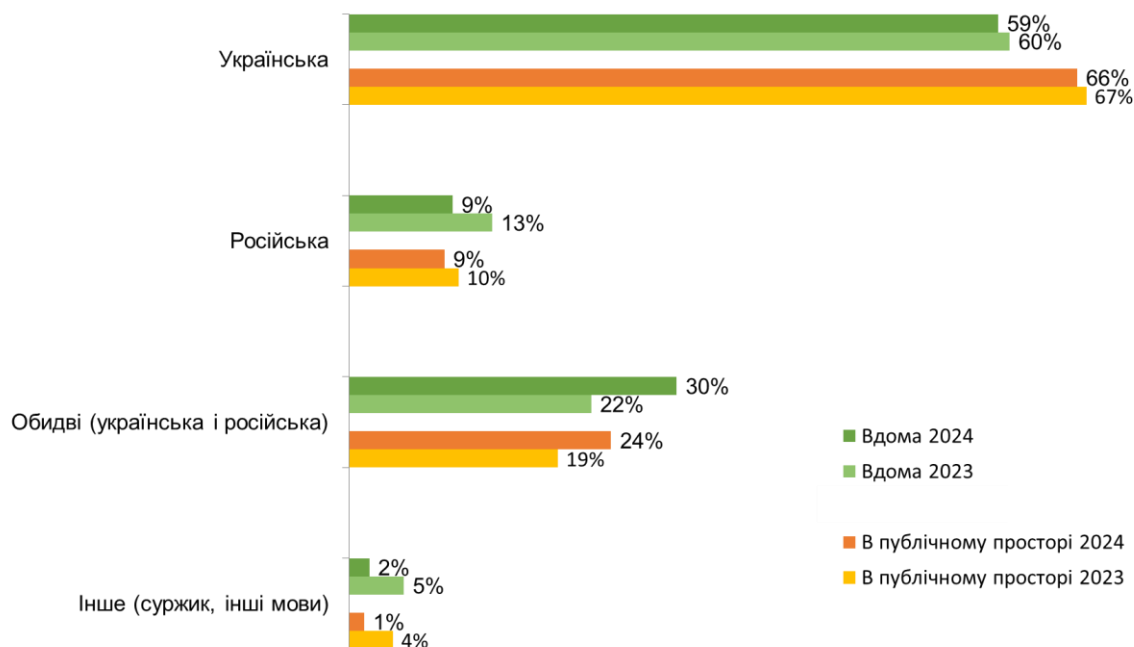

Досвід переміщення. Більшість респондентів дослідження (86%) проживають в тій же області, у якій мешкали до повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. 14% є внутрішньо переміщеними особами, причому 9% виїхали у іншу область.

Мова спілкування. Відповіді на запитання про мову спілкування вдома та поза домом демонструють, що українською вдома спілкується менша частка респондентів у порівнянні з часткою тих, які спілкуються українською поза домом. Це вказує на поширення української у публічному просторі. В 2024 році у порівнянні за 2023 збільшилась частка українців які розмовляють і російською і українською мовами (з 22% до 30% вдома та з 19% до 24% у публічному просторі) за рахунок тих, хто раніше спілкувався виключно російською мовою або говорив на суржикі.

Рис. 3. Мова спілкування

Якою мовою ви спілкуєтесь вдома? Якою мовою ви переважно спілкуєтесь поза домом (на роботі, із знайомими, в транспорті, в магазинах тощо)?

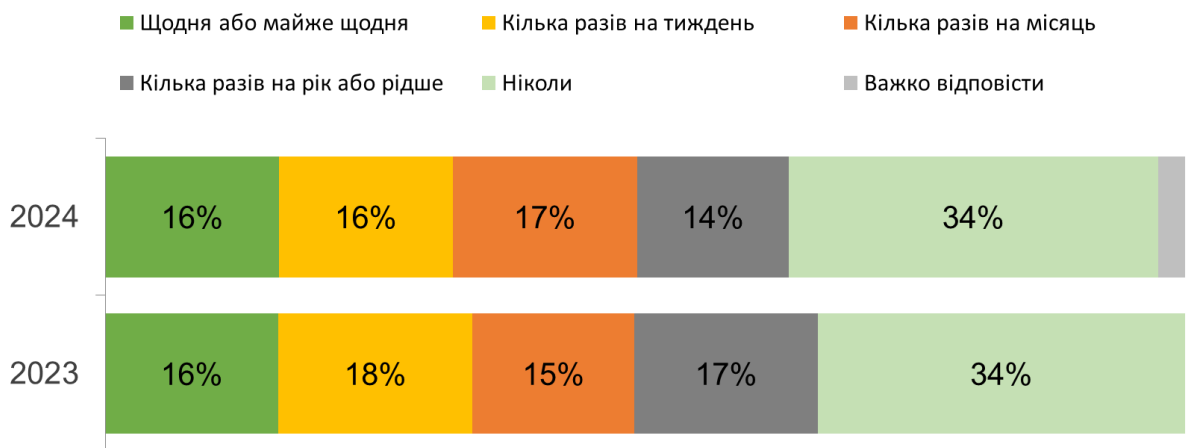
- ДОСЛІДЖЕННЯ ДОРΟΣЛИХ

○ ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК

В дослідженні респондентам пропонувалось розгорнуте віяло дозвіллевих практик (див. Словник дослідження), що включало в себе і читання книг – від традиційних видів дозвілля, як-от прогулянки на природі, спорт та заняття творчістю, до сучасних, як-от гортання стрічки соціальних мереж. Якщо говорити про читання, то третина українців (34%) взагалі не розглядає цю практику як спосіб проведення дозвілля, 38% респондентів, навпаки, читають книги у свій вільний час мінімум декілька разів на тиждень. Частка тих, хто щодня читає книжки, залишається на рівні попереднього року.

Рис. 4. Читання як дозвіллева практика, 2024-2023 рр., % респондентів 16+

Поговоримо про дозвілля. Я зачитаю, як різні люди проводять дозвілля, а ви скажіть, як часто ви проводите своє дозвілля таким чином - читаю книжки, друковані або електронні (у тому числі слухаю аудіокнижки) для задоволення або саморозвитку?

Говорячи про дозвіллеві практики в цілому, можна зауважити, що зберігається тенденція до читання та споживання інформації у диджитал просторах (**Рис. 5**). Найбільш популярними видами щоденного дозвілля є практики, що пов'язані з:

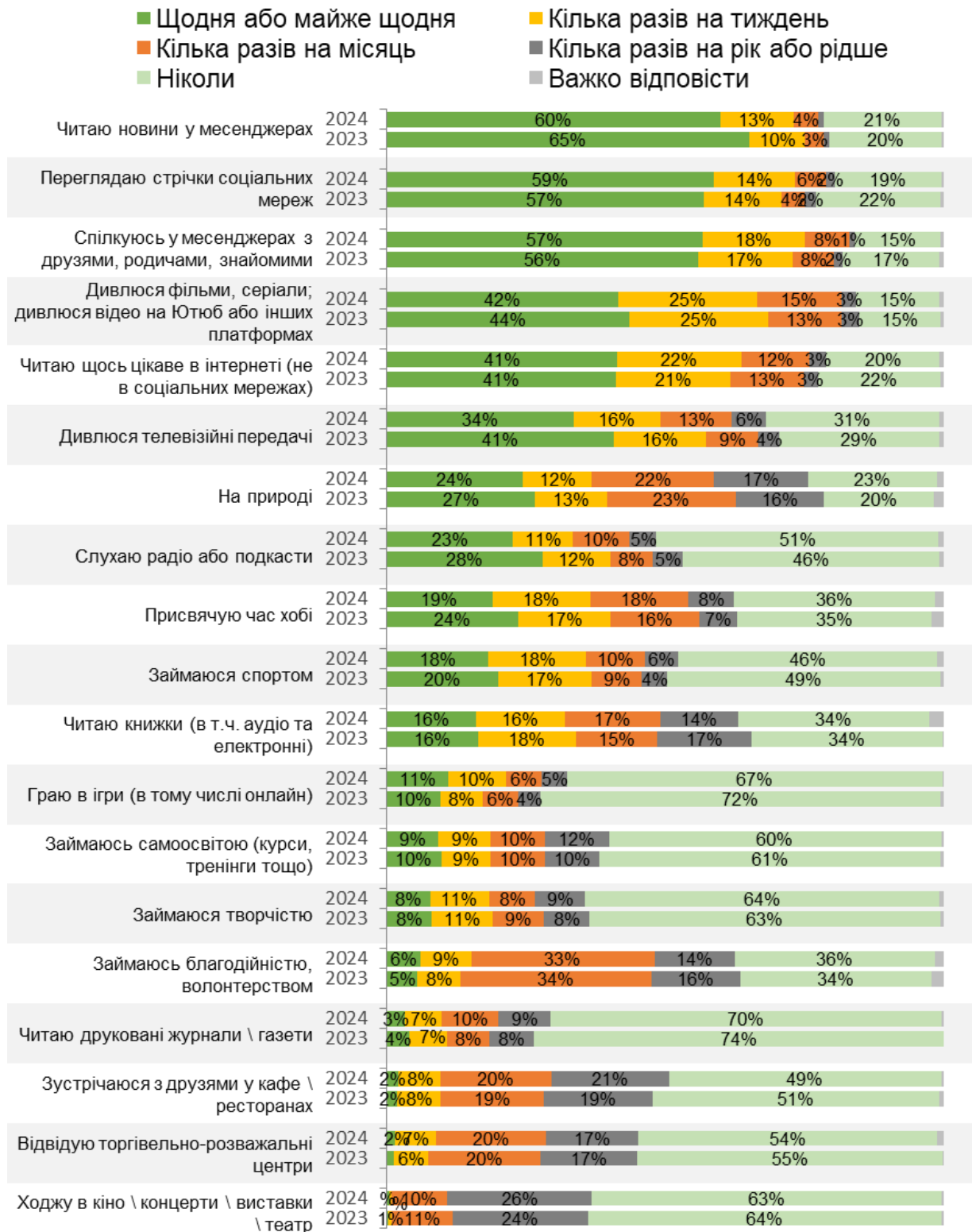
- використанням месенджерів (60% респондентів щоденно читають в месенджерах новини і 57% – щоденно спілкуються в месенджерах з іншими людьми),
- соціальних мереж (59% опитаних щоденно переглядають стрічки соціальних мереж)
- пошуком інформації або переглядом розважального контенту в мережі інтернет (42% українців у віці 16+ щоденно дивляться фільми, серіали; відео на Ютуб або інших платформах, а 41% - читають щось цікаве в інтернеті (не в соціальних мережах).

Загалом, порівняння результатів дослідження 2024 р. і 2023 р. в основному не показує суттєвих змін в охопленні різноманітними дозвілльними практиками і демонструє більш-менш стабільну частоту занять різними видами дозвілля. Виключеннями є:

- зменшення щоденного перегляду телебачення з 41% респондентів у 2023 р. до 34% опитаних у 2024 р. Це продовжує тенденції постійного зменшення практики щоденного перегляду телебачення, що показували опитування у 2020 та 2023 роках
- зменшення щоденного прослуховування радіо та подкастів з 28% респондентів у 2023 р. до 23% опитаних у 2024 р., в першу чергу за рахунок збільшення частки з 46% до 51% тих, хто взагалі ніколи не слухає радіо

- зменшення частки тих респондентів, що щоденно присвячували свій час хобі з 24% опитаних у 2023 р. до 19% респондентів у 2024 р.

Рис. 5. Частота використання дозвілєвих практик, 2024-2023 рр., % респондентів 16+
 Поговоримо про дозвілля. Я зачитаю, як різні люди проводять дозвілля, а ви скажіть, як часто ви проводите своє дозвілля таким чином?

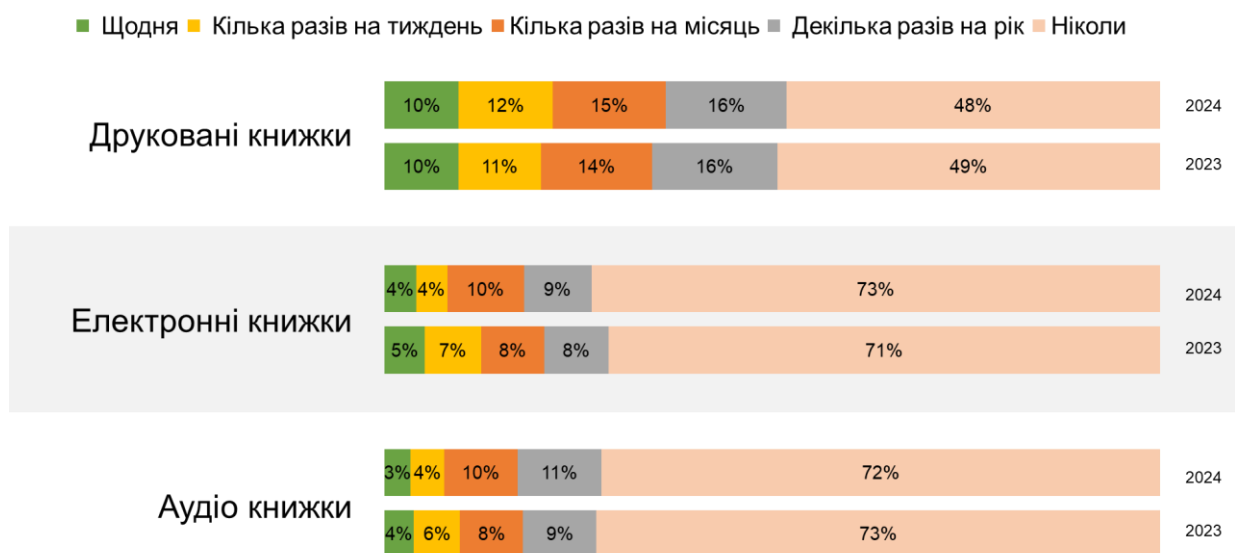

Повертаючись до практики читання чи слухання книжок на дозвіллі (зауважимо, що при цьому виключається читання довідників, підручників, книг рецептів), найчастотнішою залишається дозвіллева практика читання саме друкованих книжок (**Рис. 6**). 10% респондентів щоденно читають такі книжки, 12% – кілька разів на тиждень і 14% – кілька разів на місяць. Читання електронних книг залишається менш уживаною практикою серед респондентів. 73% вказали, що ніколи не читають таких книг. Подібна ситуація з аудіокнижками – 72% респондентів ніколи не слухали їх.

Використання різних видів форматів читання не змінилося в порівнянні з 2023 роком. Після швидкого росту ужитку електронних форматів, цей спосіб читання вийшов на плато, зростання зупинилося. Це, серед інших факторів, може бути викликано обмеженою пропозицією на ринку аудіо та електронних книжок, в першу чергу україномовних.

Рис. 6. Читання різних видів книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+

Уточніть, будь ласка, за останні 12 місяців як часто ви читали/ слухали книжки різних типів (на дозвіллі)?

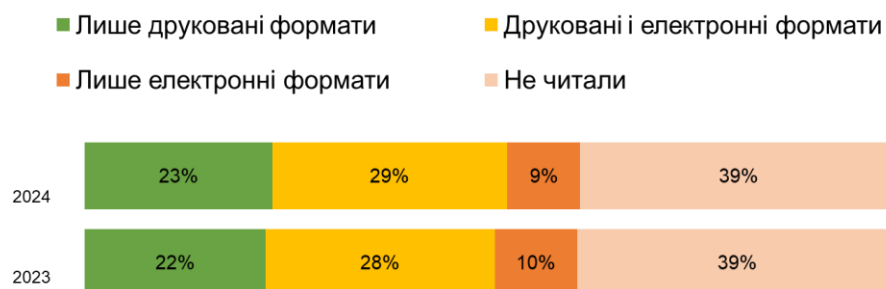

Аналіз динаміки форматів книжок, які читають (або слухають) респонденти також підтверджує гіпотезу про те, що останній рік книжковий ринок перебуває у стані рівноваги, не демонструючи суттєвих зрушень читацької поведінки ані щодо вибору форматів книжок ані щодо частоти читання ані щодо розміру читацької аудиторії.

Рис. 7. Читання різних видів книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+

Уточніть, будь ласка, за останні 12 місяців як часто ви читали/ слухали книжки різних типів (на дозвіллі)?

Результати аналізу

Під час з'ясування причин, які спонукають обирати читання/ слухання книжок як дозвілльєву практику, респонденти найчастіше обирали альтернативи: для самовдосконалення/ саморозвитку – 43%, просто подобається читати/ люблю читати – 38%, для відпочинку, щоб відволіктись – 31%, подобається дізнаватись нове – 23% (Рис. 8). Серед нових тенденцій, які можна побачити, є зростання впливу виходу кінофільмів на читання книг, по яких вони поставлені. Так, у 2023 році респондентів, що сказали що вони хочуть прочитати книгу після перегляду кіно було 6%, а в 2024 році цей показник зріс до 10%, в першу чергу за рахунок жінок та молоді у віці від 16 до 29 років.

Рис. 8. Причини читання книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+, які читають книжки хоча б кілька разів на місяць (N=496)

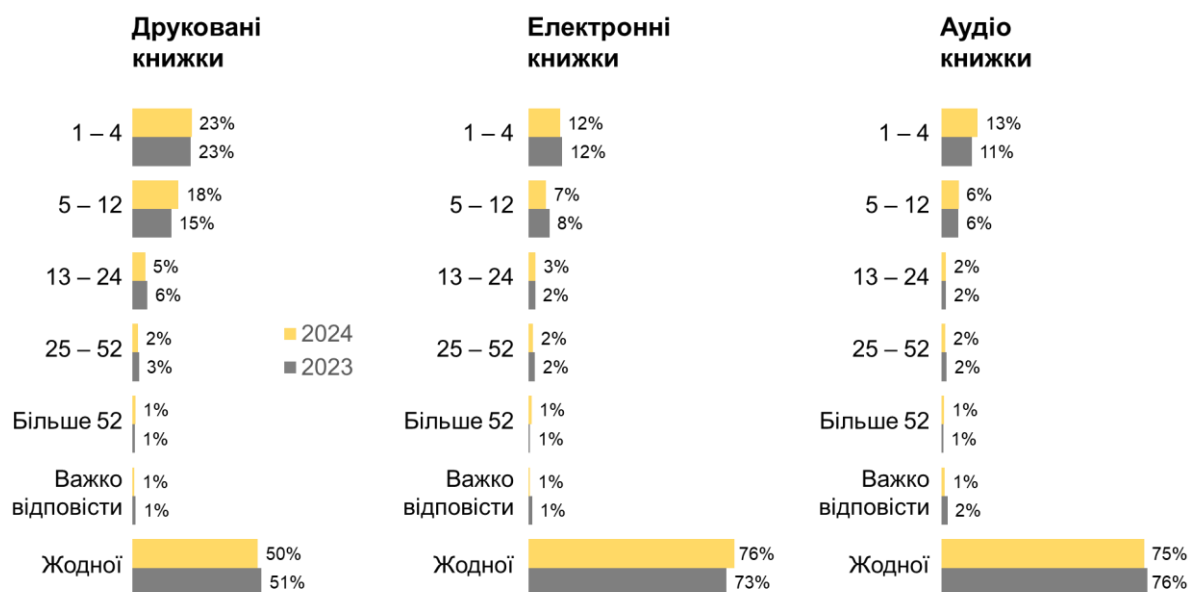
Розкажіть, чому саме ви читаєте/ слухаєте книжки? [множинна відповідь]

Щодо кількості прочитаних книжок, лідерську позицію в кожній категорії посідає сегмент 1-4 книжки за рік. Надалі частка респондентів знижується із зростанням кількості книжок (**Рис. 9**).

Рис. 9. Кількість прочитаних книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+

Скільки друкованих/електронних/аудіо книжок ви прочитали/прослухали за останні 12 місяців?

У розрізі глобалізаційних процесів варто порівняти дані дослідження з європейським контекстом. Згідно з дослідженням статистичної служби Європейського союзу Eurostat - [EU statistics on income and living conditions](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_and_living_conditions_statistics) за 2022 рік, у середньому 52% європейців читали книги протягом останніх 12 місяців. Близько 27% європейців прочитали від 1 до 4 книг, 12% від 5 до 9 книг і 14% - 10 книг та більше, що є співставним з результатами даного дослідження. Ці цифри відрізняються залежно від країни, вікової групи та інших демографічних показників.¹

Окрім питання, скільки книжок читають респонденти, ми також питали якими мовами респонденти читали або слухали книжки і та просили їх оцінити частку книжок, які вони читали або слухали цими мовами (**Рис. 10**) Три чверті (76%) прочитаних книжок були україномовними, п'ята частина (21%) - російськомовні видання.

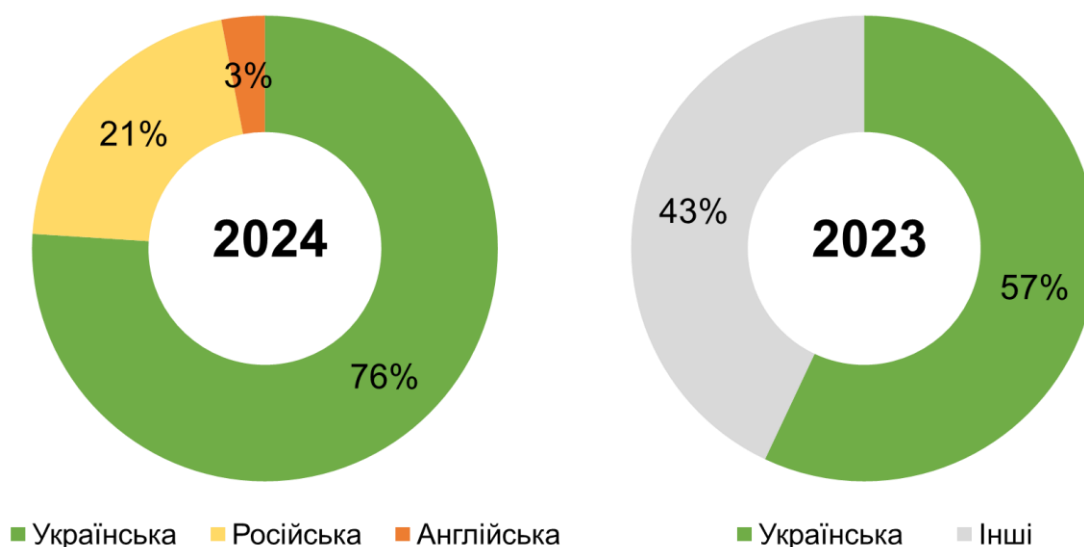
Ми можемо співставити дані цього річного опитування з даними аналогічного опитування 2023 року, оскільки, хоч методологія оцінки кількості прочитаних книжок українською відрізнялась, вона була побудована таким чином щоби давати «оцінку з гори», визначаючи максимально можливий відсоток читання книжок відповідною мовою. Згідно оцінки 2023 року, серед усіх прочитаних друкованих книжок 57% були українською мовою. Тобто, ми можемо говорити про зростання читання книжок українською мовою мінімум на 20 в.п. у 2024 році, порівняно з 2023 роком.

Однією з основних причин для суттєвого збільшення читання книжок українською мовою може бути прийняття Закону щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України, який забороняє ввезення та розповсюдження книжок з РФ та Білорусі. Тобто фактично зводить до нуля легальну та доступну пропозицію російськомовної літератури.

¹https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_scp27__custom_12383371/bookmark/table?lang=en&bookmarId=4a34e86d-c6b0-4958-83c6-5ada1ca3e4ba

Рис. 10. Частка друкованих книжок різними мовами, 2024-2023 рр. % респондентів 16+ які читали друковані книжки протягом останніх 12 місяців (N=537)

Оцініть у відсотках частку книжок, які ви читали різними мовами?

○ КУПІВЛЯ Й ІНШІ ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ КНИЖОК

Варто пам'ятати, що читання друкованих книг може включати множинні практики читання поза домом, зокрема в бібліотеках, книгарнях-кав'ярнях та інших просторах, які пропонують вільне читання наявних книг. Наприклад, цього року бібліотекам надаються книжкові видання, що були надруковані за результатами конкурсів культурно-мистецьких проєктів, спрямованих на випуск книжкової продукції за пріоритетними тематичними напрямками, що були організовані Українським інститутом книги² у 2023 році і за результатами якого було надруковано 134 видання, а також у 2024 році, за результатами якого мають бути надруковані 92 видання.

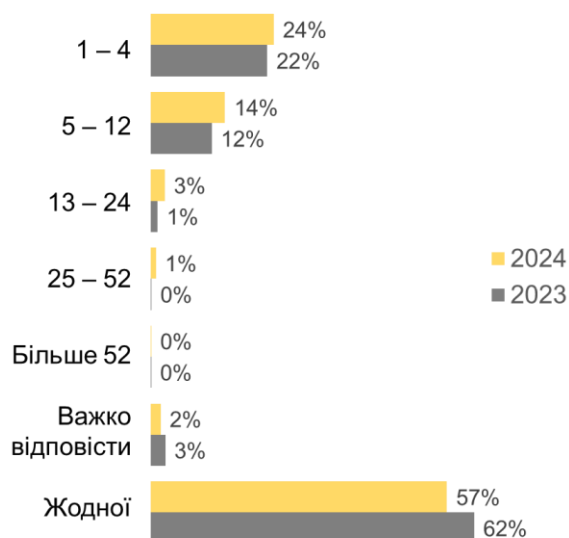
Теза про множинність практик читання книг, які не є у власності читачів, проілюстрована даними, які стосуються придбання друкованих книг протягом останніх 3 місяців (**Рис. 11**). 56% респондентів дослідження вказали, що не придбали жодного примірника. 23% респондентів придбали від однієї до чотирьох книг і 14% – від п'яти до дванадцяти книг протягом останніх 3 місяців. Водночас, ми можемо бачити позитивні зрушення в кількості придбання книг у 2024 році в порівнянні з 2023 роком – на 6 в.п. збільшилась кількість тих українців, хто взагалі купував книжки, крім того, можна помітити тенденцію придбання більшої кількості книжок.

Ситуація із купівлею електронних і аудіокнижок гірша, тут практики купівлі контенту майже відсутні і ситуація не змінюється.

² УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ КНИГИ – державна установа при Міністерстві культури України та інформаційної політики, покликана формувати державну політику у книжковій галузі, провадити промоцію книгочитання в Україні, підтримувати книговидавничу справу, стимулювати перекладацьку діяльність, популяризувати українську літературу за кордоном: <https://ubi.org.ua/uk>

Рис. 11. Кількість придбаних книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+
Скільки друкованих/електронних / аудіо книжок ви придбали за останні 3 місяці?

Друковані книжки

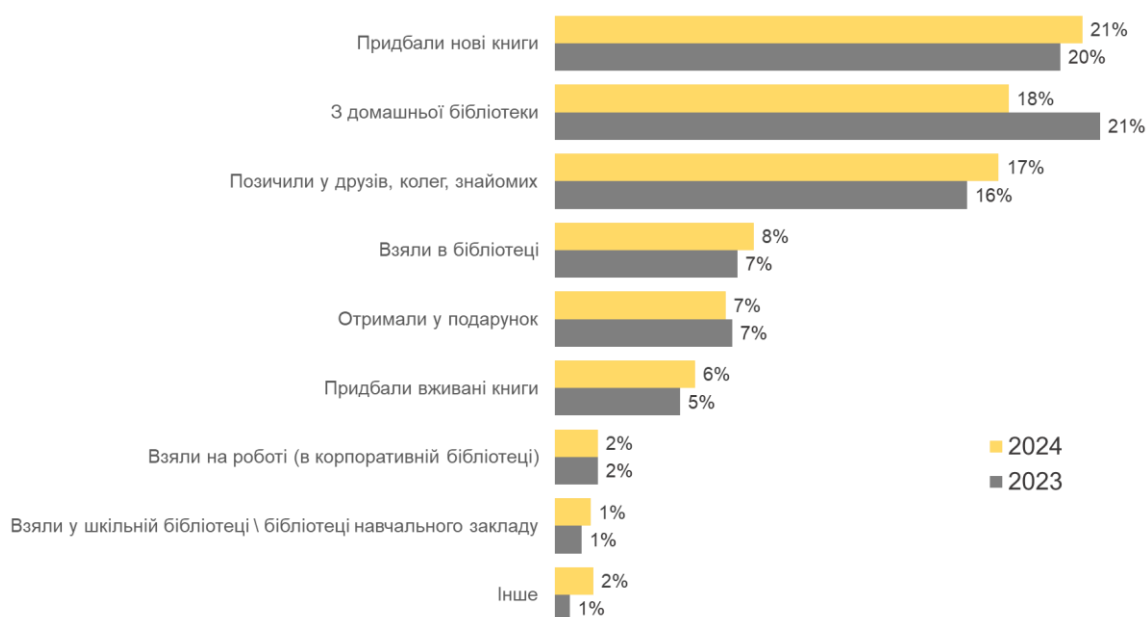
Електронні книжки

Аналіз розподілу за віковими групами демонструє, що найменш активно купують друковані книжки представники вікової групи 40-49 років, найбільш активними покупцями є українці у віці 30-39 років.

На запитання про те, де респонденти беруть друковані книги, які вони прочитали протягом останнього року, найчастотнішими стали варіанти: «придбали нові книги» і «з власної бібліотеки», їх згадали 21% і 18% відповідно (Рис. 12).

Рис. 12. Джерела отримання друкованих книг, 2024-2023 рр. % респондентів 16+
Де ви взяли друковані книжки, які прочитали протягом останнього року? [множинна відповідь]

При порівнянні результатів із даними дослідження 2023 року можна помітити зниження доли такого джерела книг як домашня бібліотека на користь сторонніх джерел – придбання нових або вживаних книг, позичання у знайомих, відвідування бібліотеки.

Тенденція до сталого спаду отримання книг в бібліотеці, яка спостерігалась у 2018-2023 роках (від 15% у 2018 році до 7% у 2023 році) була порушена у 2024 році, коли кількість читачів, що беруть книги лишилася на такому самому рівні, як і у 2023 році .

Регулярними відвідувачами бібліотек є 5% респондентів, вони заходять за книжками не рідше одного разу на місяць, ще 7% бувають в бібліотеці хоча би раз протягом року. Частка активних користувачів бібліотек є стабільною при її порівнянні з даними 2023 року.

Рис. 13. Частота відвідування бібліотек, 2024-2023 рр. % респондентів 16+
Коли ви востаннє брали в бібліотеці книжку для читання?³

Незважаючи на те, що більшість опитаних не є користувачами бібліотек, більше трьох чвертей (79%) дорослих українців підтримують необхідність закупівлі нових книжок для публічних бібліотек (**Рис. 14**) Більше того, 86% з них беззаперечно або скоріше підтримують закупівлі нових книжок за рахунок коштів місцевої громади (**Рис. 15**).

³ Дані за 2023 рік отримані з а допомогою Омнібуса, що проводиться Інфо Сапієнс в серпні 2023 року. **Омнібус** - це щомісячне національно репрезентативне опитування, що проводиться на замовлення кількох клієнтів методом телефонних інтерв'ю (CATI).

Рис. 14. Підтримка закупівель нових книжок для бібліотек, 2024 р. % респондентів 16+
Чи підтримуєте ви зараз, під час війни, закупівлі нових книжок для публічних бібліотек?

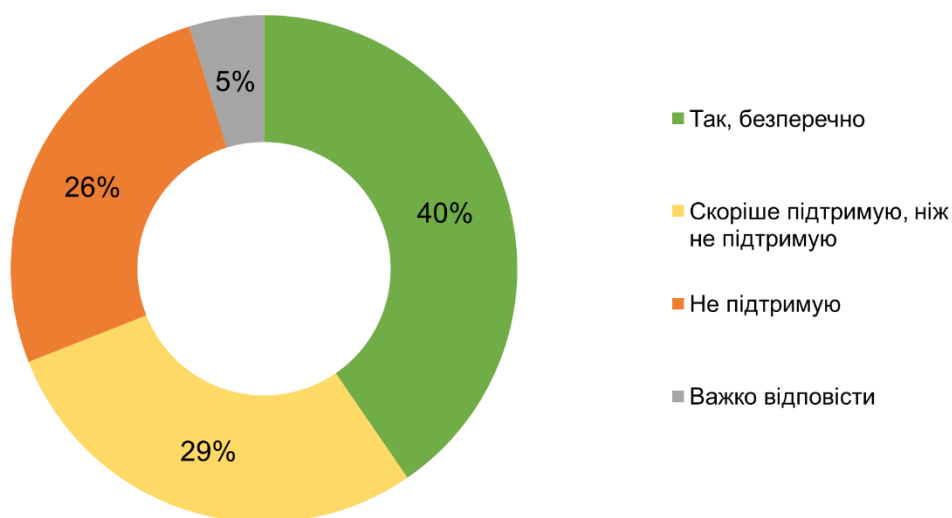
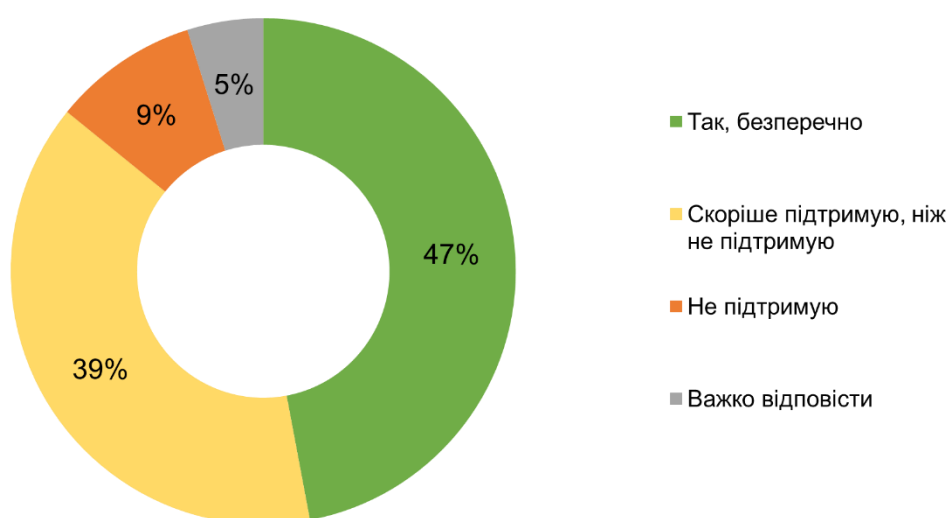

Рис. 15. Підтримка закупівель нових книжок для бібліотек за кошти місцевої громади, 2024 р. % респондентів 16+, які підтримують закупівлі нових книжок для публічних бібліотек (N= 703)
Чи підтримуєте ви особисто б такі закупівлі коштом вашої місцевої громади?

Повертаючись до купівлі книг, респондентів під час дослідження запитували про місця, де вони їх придбали. Загалом протягом року книги для потреб домогосподарства купляли 38% респондентів, що майже удвічі перевищує частку тих, хто купляв книги для дозвіллевого читання. Адже для потреб домогосподарства люди купляють також підручники, довідники, посібники, збірки рецептів тощо, а також книжки на подарунки.

Найчастішими місцями покупки книг (**Рис. 16**) респонденти вказували спеціалізовані магазини книг (книгарні) (45%), інтернет книгарні або сайти видавництв (30%), неспеціалізовані магазини (17%).

Хоча наразі купівля книжок «наживо» випереджує різні формати онлайн-торгівлі частка всіх видів онлайн форматів зросла у 2024 році:

- частка тих, хто купує книги на книжкових сайтах або сайтах видавництв зросла на 8 в.п. з 22% до 30%
- частка тих, хто купує книги через інтернет на торговельних майданчиках (маркетплейсах) зросла на 3 в.п. з 11% до 14%
- частка тих, хто купує книги через інтернет на сторінках соціальних мереж зросла майже вдвічі, з 4% до 7%.

Серед офлайн форматів можна спостерігати зріст частки покупців тільки у сегменті книгарень з 41% у 2023 році до 46% у 2024 році.

Рис. 16. Місця купівлі друкованих книг, 2024-2023 рр. % респондентів 16+, які купляли книжки (N=474)

Де саме ви купляли друковані книжки? [множинна відповідь]

Збільшення частки спеціалізованих книгарень стає можливим, в тому числі, за рахунок збільшення їх кількості. Так, наприклад, якщо у жовтні 2023 році за даними Українського інституту книги в Україні було 422 книгарні, то в лютому 2024 року їх було вже 460. Географія розташування книгарень була і є залишається нерівномірною, 25% (117 книгарень) припадає на місто Київ, 10% - на Львів, по 5% на Дніпропетровську та Тернопільську області. Дані дослідження підтверджують таке географічне мапування книгарень в Україні. Найчастіше про купівлю книг у книгарнях вказували мешканці м. Києва (24%) та Заходу України (24%).

Дорослі українці усвідомлюють важливість розвитку книгарень як фактору стимулювання читання, так половина (50%) опитаних погодилась з тим, що книгарням потрібні субсидії навіть під час війни, а ще 36% зауважили що субсидії потрібні, але вже після війни.

Рис. 17. Ставлення до надання книгарням субсидій, 2024р. % респондентів 16+
Як ви ставитеся до того, що держава планує надавати субсидії книгарням?

Якщо говорити про інші види державної підтримки, то 89% респондентів підтримують надання одноразової фінансової допомоги на придбання книжок людям, яким виповнилося 18 років, причому дві третини респондентів (67%) висловлюють беззаперечну підтримку цій ініціативі (**Рис. 18**). Про саму ж програму, що передбачає надання такої підтримки знає тільки третина (34%) дорослих українців (**Рис. 19**).

Результати дослідження показують, що українці схильні позитивно сприймати державні зусилля, спрямованні на збільшення рівня читання книг – від виробництва (підвищення купівельної спроможності споживачів через впровадження програми «Книга») до розповсюдження (надання субсидій книгарням)

Рис. 18. Обізнаність з державною програмою «Книга», 2024 р. % респондентів 16+
Чи чули ви про державну програму «Книга»?

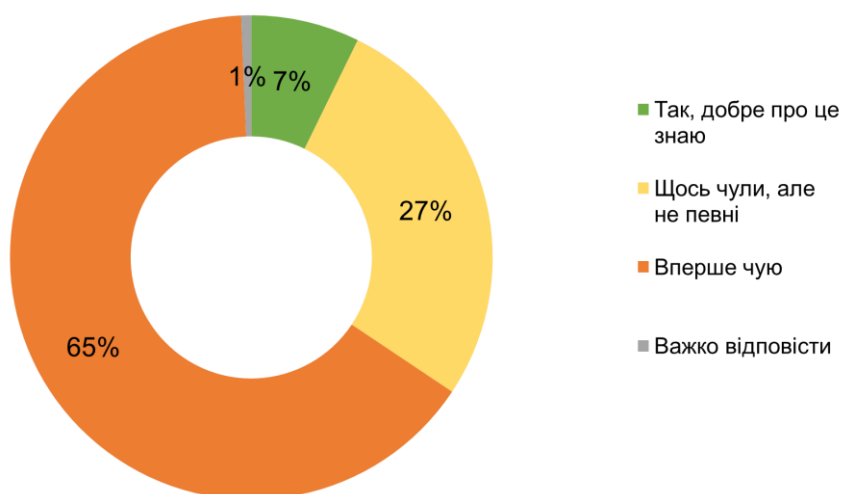
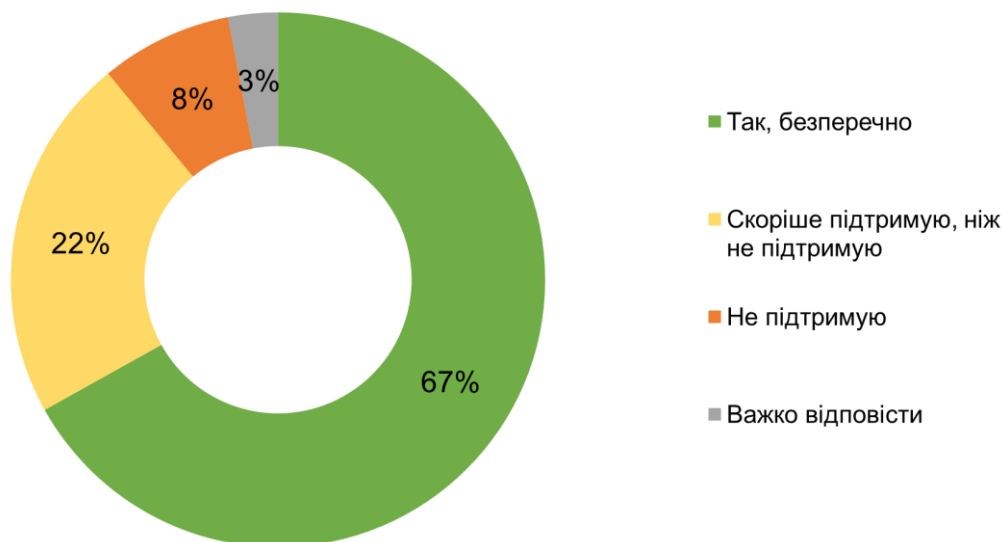

Рис. 19. Підтримка програми «Книга», 2024 р. % респондентів 16+

Ця програма передбачає надання одноразової фінансової допомоги на придбання книжок людям, яким виповнилося 18 років. Чи підтримуєте ви таку ініціативу?

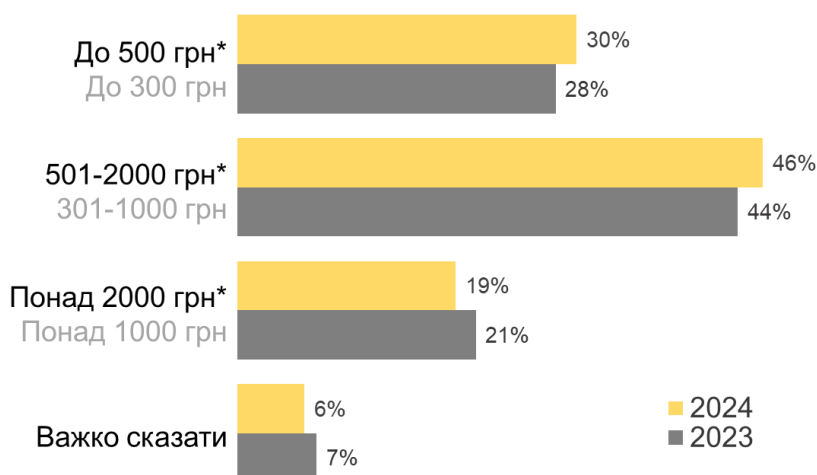

Щодо коштів, які були витрачені на купівлю книг за останні три місяці (**Рис. 20**), то найбільша частка респондентів назвали суму в 501-2000 грн (46%). До 500 грн витратили 30%, понад 2000 грн – 19%.

Витрати на друковані видання суттєво збільшилися в порівнянні з минулим роком, водночас розподіл по типам витрат лишається таким самим, як у 2023 році. Одним з пояснень може виступити гіпотеза про те, що читач намагається купувати звичну для себе кількість книжок, незважаючи на суттєве підвищення цін на них.

Рис. 20. Витрати на друковані книги, 2024-2023 рр. % респондентів 16+, які купували книжки (N=474)

Скільки ваша сім'я (домогосподарство) витратили на друковані книжки за останні три місяці?

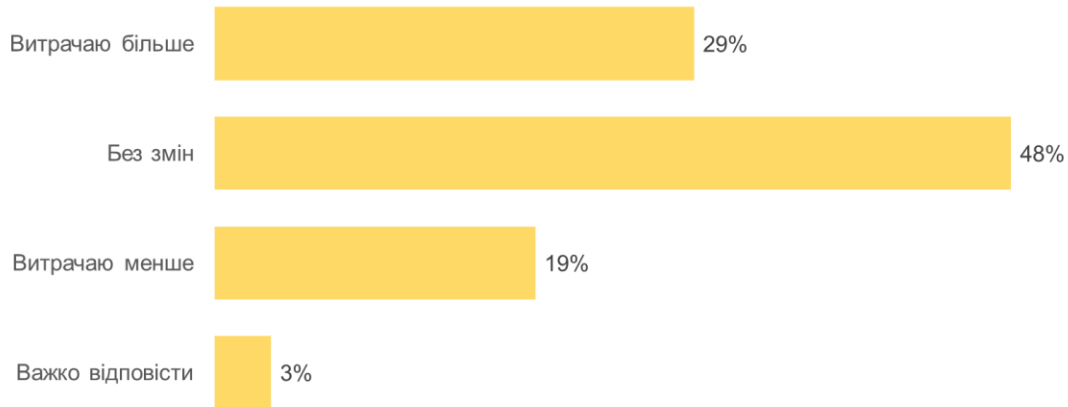

*Нова шкала у 2024 році

Майже третина (29%) покупців сказали, що в 2024 році вони стали витратити на книжки більше порівняно до 2023 року. 19% зменшили свої витрати на книжки. Таким чином, баланс змін на користь збільшення витрат, що може пояснюватися, зокрема, зростанням цін на книжки.

Рис. 21. Зміни у витратах на друковані книги, 2024 р. % респондентів 16+, які купували книжки (N=474)

Як змінилися ваші витрати на книжки для дозвілля у 2024 проти 2023?

Перевірка статистичного зв'язку⁴ між такими змінними, як дохід, освіта, кількість книгарень у населеному пункті, стать та ймовірність купівлі книг продемонструвала наступне. Для таких змінних, як *купівля книг* та *наявність книгарень у населеному пункті*, *купівля книг* та *дохід*, а також *купівля книг* та *дохід* встановлена явна кореляція, тобто чим більше книгарень у населеному пункті, чим вище дохід та рівень освіти, тим вища ймовірність купівлі книг. Для таких змінних, як *купівля книг* та *стать* не встановлено кореляції.

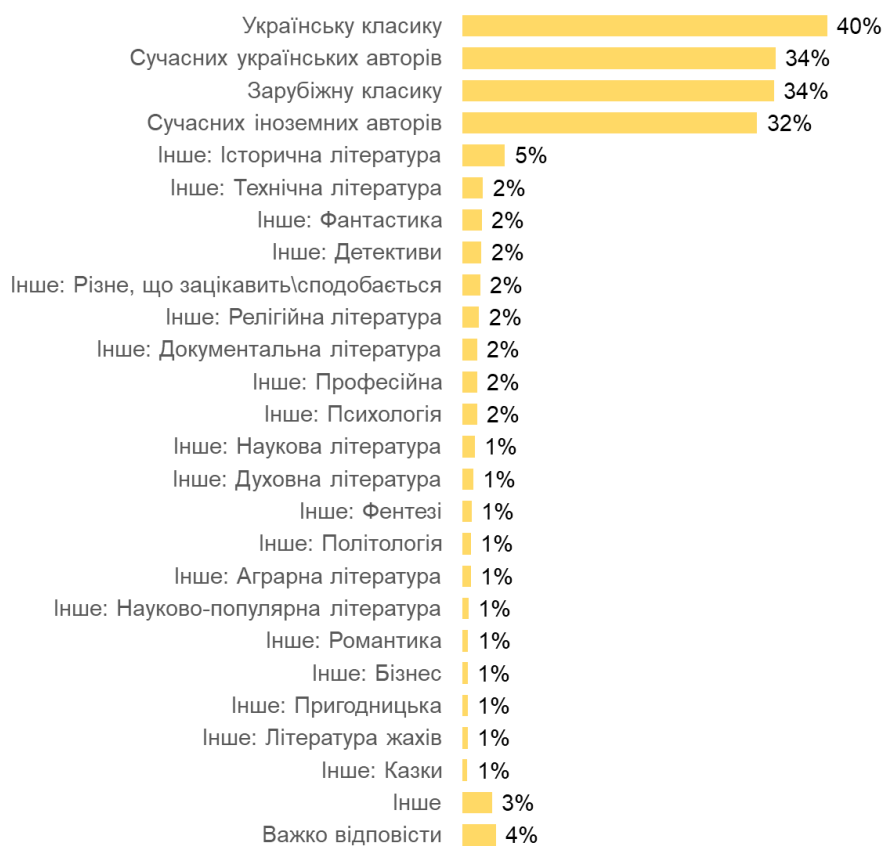
⁴ Наявність кореляції перевірялась на основі визначення рівня значущості критерію Хі-квадрата та перевірки коефіцієнта кореляції Спірмена.

○ ЧИТАЦЬКІ УПОДОБАННЯ

Респондентів-читачів просили назвати яку літературу вони читають або слухають - іноземну чи українську та класичних або сучасних авторів. Вподобання українців розподілилися майже рівномірно, 40% читає українську класику, приблизно по третині – сучасних українських авторів, зарубіжну класику та сучасних іноземних авторів (**Рис. 22**).

Якщо любителі класики та сучасних українських авторів рівномірно розподілені серед різних вікових груп, то найбільш активними читачами сучасних іноземних авторів є молодь у віці 16-19 років, від них трохи відстають ті, кому 20-49 років, найменше іноземних авторів читають люди у віці 50 років і старше.

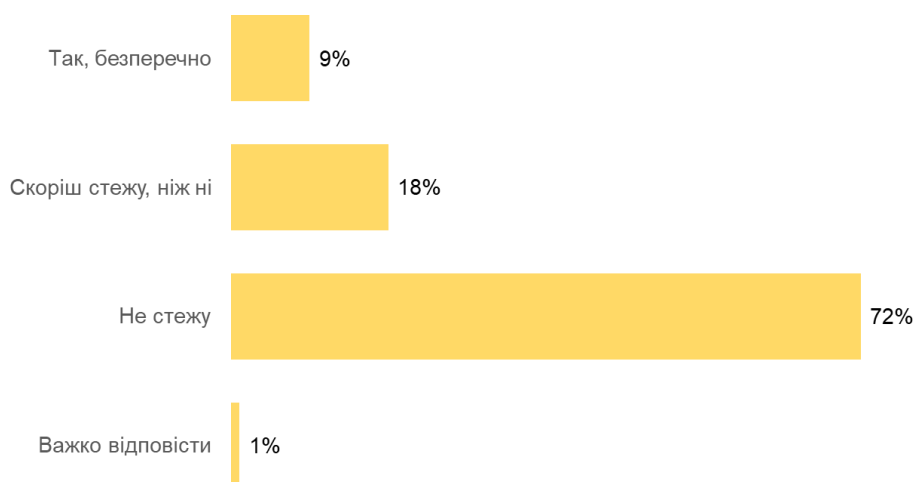
Рис. 22. Література для читання, 2024 р. % респондентів 16+, які читають книжки (N=669)
Яку літературу ви читаєте/слухаєте? [множинна відповідь]

Тільки чверть (27%) з тих, хто читає/слухає книжки сучасних українських або іноземних авторів стежить за новинками на книжковому ринку (**Рис. 23**)

Рис. 23. Зацікавленість новинками на книжковому ринку, 2024 р. % респондентів 16+, які читають сучасних авторів (N=339)

Чи стежите ви за новинками на книжковому ринку?

Третина (31%) з тих, хто читає/слухає книжки сучасних українських авторів вважає, що вони в цілому достатньо представлені на ринку, і одна четверта (27%) каже, що представленість сучасних українських авторів на ринку є недостатньою. (Рис. 24).

Ті, хто стежить за новинками на книжкових ринках, у більшому ступені схильні вважати українських авторів скоріше не вистачає в деяких жанрах, а в інших їхня присутність є достатньою.

Рис. 24. Представленість на ринку сучасних українських авторів, 2024 р. % респондентів 16+, які читають сучасних українських авторів (N=228)

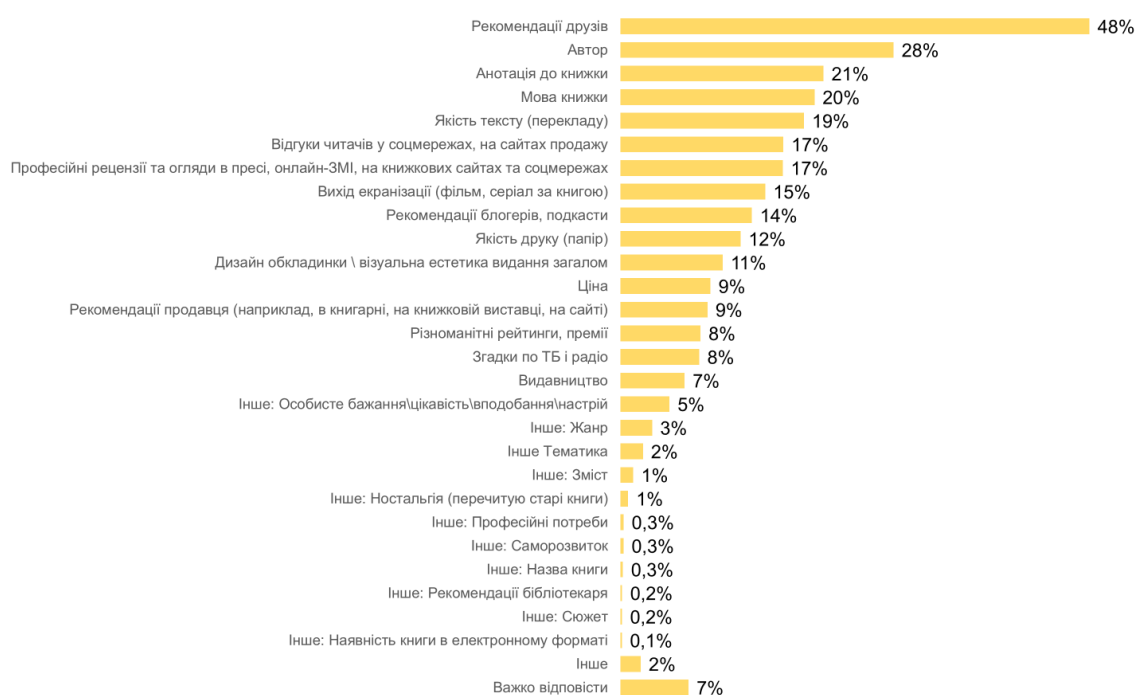
Чи достатньо сучасні українські автори представлені на ринку?

Основним драйвером вибору книги для читання є рекомендації друзів (48%) та відомий автор (28%). Також важливими є цікава анотація до книжки (21%), мова (20%), якість тексту (перекладу)(19%). Для молоді у віці від 16 до 29 років важливим фактором при виборі книги є дизайн обкладинки/ візуальна естетика видання загалом, цей фактор назвали важливим 20% респондентів у віці 20-29 років та 44% опитаних у віці 16-19 років.

Якщо казати про зміни у читацькій поведінці при виборі книг, то у порівнянні з даними дослідження “Дослідження читання в контексті життєконструювання та медіаспоживання - 2020” суттєво зріс вплив таких факторів як рекомендації блогерів, подкасти (виріс на 10 в.п.), якість тексту (перекладу) (виріс на 8 в.п.), мова книги та вихід екранізації (фільм, серіал за книгою) (виріс на 7 в.п.).

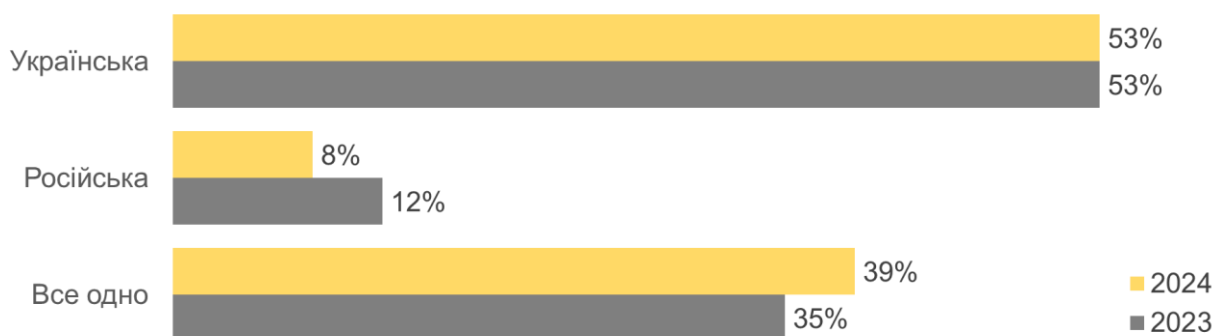
**Рис. 25. Фактори впливу на вибір книг, 2024 р. % респондентів 16+, які читають книжки (N=669)
Що найбільше впливає на вибір книжки? [множинна відповідь]**

Щодо мови читання, в дослідженні вивчалось не лише те, якою мовою респонденти прочитали свою останню книгу, а й питання так званої «зручної» для читання мови. Прочитана певною мовою книга могла бути прочитана саме тією мовою з низки причин: 1) отримане завдання; 2) наявність бажаного тексту саме цією мовою; 3) навчання/ вдосконалення мови через читання книг 4) наявність книг відповідною мовою. Власне, найчастотніше респонденти вказали українську (53%) як мову, якою читати зручніше і ця частка є аналогічною частці респондентів, що вважали найзручнішою українську мову (Рис. 26). У 2024 році ми спостерігаємо тенденцію перетікання тих респондентів, що раніше надавали перевагу російськомовним виданням до білінгвального сегменту (4% читачів) – їм однаково зручно читати як російською, так і українською мовою. Одним із факторів, що може впливати на поступову відмову від російської мови на користь двомовного читання може бути фактор звуження пропозиції російськомовних видань.

Серед тих, хто надає перевагу російськомовним виданням або тих, кому все одно якою мовою читати більше респондентів у віці старше 50 років, серед тих хто надає перевагу україномовним виданням – українці у віці 16-39 років. Цікавою є ситуація з віковим сегментом 40-49 років, з одного боку серед них більше тих, кому зручніше читати українською мовою, ніж серед тих, кому 50 років і більше, а з іншого – більше читачів, що надають перевагу російськомовним виданням, ніж серед категорій 16-39 років. Це може бути пов'язано з тим, що активне вивчення літератури у школі та початок самостійного читання у підлітковому віці для цього вікового діапазону прийшлося на кінець перебудови та перші роки незалежності України і частина респондентів цього віку активно перейшла до практики україномовного читання, а частина – продовжила читати російською мовою.

Рис. 26. Мова читання, 2024-2023 рр. % респондентів 16+, які читають книжки (N=1001)
Якою мовою вам зручніше читати книгу?

○ НЕЧИТАННЯ І НЕКУПІВЛЯ КНИЖОК

Респонденти, які **ніколи не читають**, найчастіше називали причиною такого стану речей брак часу (45%), складності фізичного характеру – 27%, відсутність потреби чи бажання читати – 24% (**Рис. 27**). Ті, кому 40 років і більше частіше не читають по причині складностей фізичного характеру, мешканцям Півдня та Сходу складніше зосередитись через війну та стрес.

У 2024 році, в порівнянні з 2023 респонденти частіше почали знаходити час на читання, також зменшилась кількість тих, хто не читає тому що їм це складно фізично. Крім того, можна відмітити продовження тенденції у зменшенні кількості тих, хто вважає, що відсутні хороші книжки, їх частка зменшилась до 3%.

Рис. 27. Причини нечитання книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 16+, які не читають книжки (N=393)

Чому ви не читаете книжки? [множинна відповідь]

Вивчення причин некупівлі книг (Рис. 28) демонструє, що найпоширенішими причинами, чому люди не купують книги, є відсутність коштів на книги й інші розваги (20%), відсутність потреби внаслідок того, що ніхто в родині не читає книжок та відсутність потреби, наявність інших джерел для читання (по 17%), читання текстів в електронній формі (12%), пріоритетність витрат на інші речі на фоні дорожнечі книг (12%). В 2024 році у порівнянні з 2023 суттєво впала частка тих, хто має що читати без нових книжок (на 9 в.п.), що може дати поштовх до збільшення частки тих, хто купуватиме нові книжки або навідається до бібліотеки для того, щоби поповнити запаси.

Рис. 28. Причини некупівлі книжок, 2024-2023 р. % респондентів 16+, які не купують книжки (N=566)
Чому ви не купуєте друковані книжки для потреб домогосподарства? [множинна відповідь]

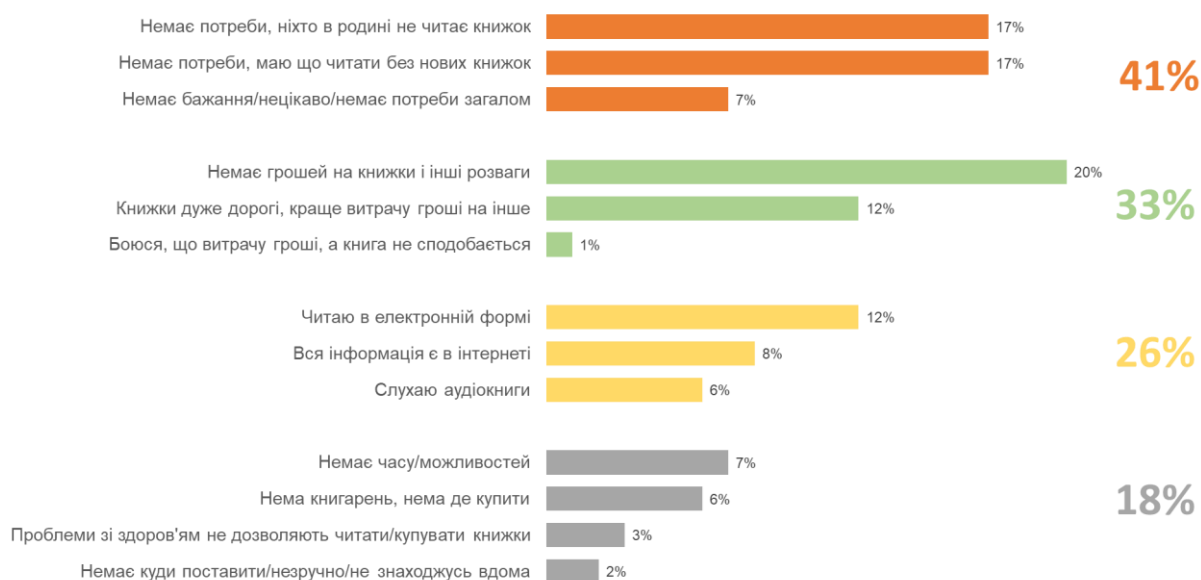

Для глибшого розуміння причин некупівлі книг варто застосувати аналітичне групування (категоризацію) до альтернатив, які обирались респондентами. На його основі можна виділити чотири основні категорії причин (*Рис. 29*):

1. Потреба
2. Гроші
3. Е-контент
4. Перешкоди

Рис. 29. Категорії причин некупівлі книжок, 2024 р. % респондентів 16+, які не купують книжки (N=566)

Чому ви не купуєте друковані книжки для потреб родини? [множинна відповідь]

Альтернатива «*купували раніше, але за останні 3 місяці не купували*» є інструментом вимірювання фактажу, її зміст може включати множину причин, тому вона була вилучена під час аналітичного групування. Також з аналізу була виключена категорія «*обмін*», яка представлена лише однією альтернативою.

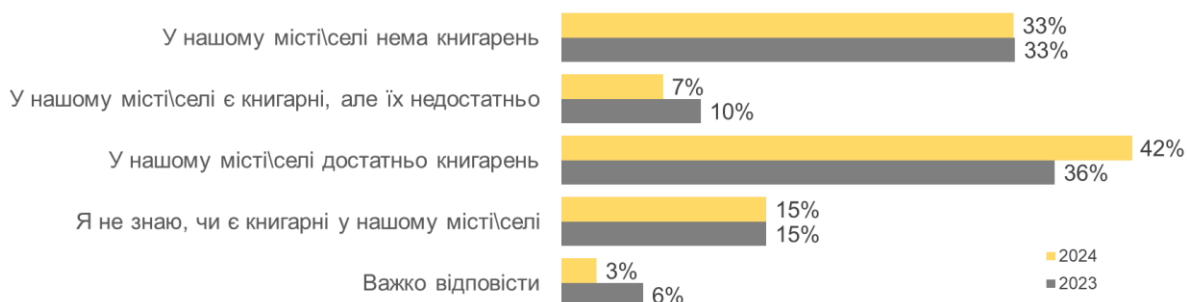
Чотири основні категорії сформовані на основі 3–4 альтернативи. Як можна бачити на основі групування, найчастотнішими категоріями-причинами є – «*Потреба*» (41%) і «*Гроші*» (33%). Наступною за частотним наповненням є категорія-причина «*Е-контент*» (26%), яка передбачає наявність пристрою для читання/ слухання книг і електронний (аудіо)текст. Категорія-причина «*Перешкоди*» (18%) об'єднує низку альтернатив, в основі кожної з яких лежить, фактично, відсутність того чи іншого елемента – часу, магазину, здоров'я, простору, компетенції.

В 2024 році виросли частки таких причин як «*Гроші*» (на 5 в.п. з 28% до 33%) та «*Е-контент*» (на 4 в.п. з 22% до 26%), що може казати про потенційне перетікання з друкованих форматів у електронні, які зазвичай є «умовно безкоштовними».

Як зазначалось вище, доступність місць, де можна придбати книгу, є фактором, який безпосередньо впливає на книжковий попит. У дослідженні вивчалось питання наявності книгарень у населених пунктах, де проживають респонденти (*Рис. 30*).

Рис. 30. Наявність книгарень 2024-2023 рр., % респондентів 16+

Яке з тверджень найкраще описує ситуацію з книгарнями у вашому населеному пункті?

Найбільш частотними виявились протилежні альтернативи про достатню кількість книгарень у населеному пункті (42%) та про відсутність книгарень у населеному пункті (33%). Значний відсоток респондентів вказали, що не знають про наявність книгарень у їхньому населеному пункті (15%).

Фактично, про достатню кількість книгарень в місті кажуть лише кияни: 81% погодилися з тим, що у місті достатньо книгарень. Для решти регіонів цей показник удвічі нижчий. Серед усіх респондентів, які вказали, що в їхньому населеному пункті немає книгарень, таких найбільше на Заході (48%) України, що може бути пов'язано з тим, що там більша концентрація невеликих населених пунктів. Великі міста мають більш розвинену інфраструктуру, краще наповнення закладами різного спрямування. Так, серед усіх респондентів, які вказали, що в їхньому населеному пункті немає книгарень, таких найбільше серед мешканців сіл – 70%. І навпаки, мешканці великих міст (100-500 тис. і понад 500 тис. жителів) частіше погоджуються з тим, що у місті достатньо книгарень (66% та 62% відповідно).

Збільшення кількості книгарень у 2024 році в порівнянні з 2023 роком, що було відмічено раніше, одразу вплинуло на оцінку достатності книгарень, на 6 в.п. збільшивши показник «у нашому місті/селі достатньо книгарень».

- ДОСЛІДЖЕННЯ ДІТЕЙ

○ ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК

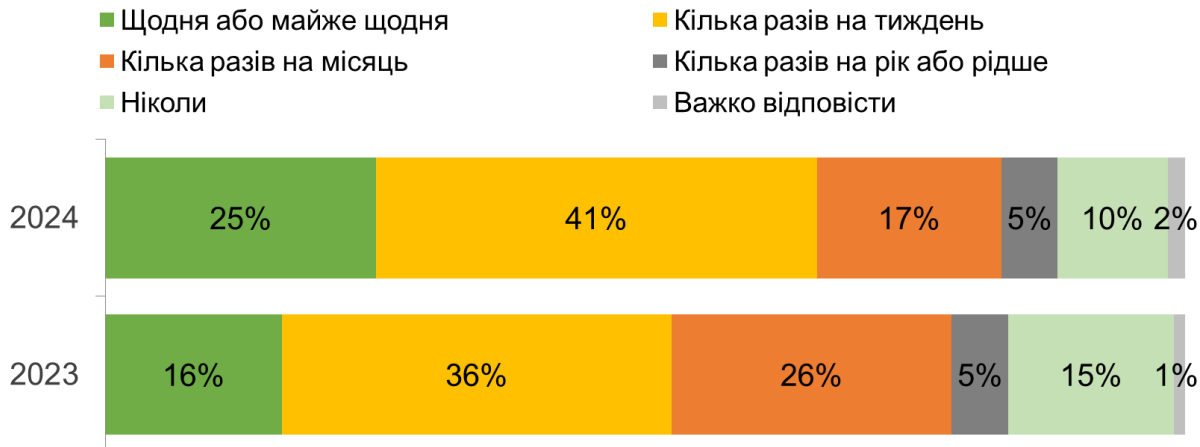
Частка дітей, які читають книжки, зросла в усіх сегментах – щоденних, тижневих і щомісячних читачів. Зростання в кожному сегменті становить 3 в.п., утім, лише для щоденних читачів динаміка є статистично значущою

Частка читачів серед дітей зростає, продовжуючи тенденції, що були помічені у 2023, крім того, ми можемо спостерігати збільшення щоденного та щотижневого читання за рахунок щомісячного сегменту читачів та тих, хто не читав ніколи. Так, частка дітей, які ніколи не читають на дозвіллі скоротилася на 5 в.п. з 15% до 10%, частка щоденних читачів виросла на 9 в.п. з 16% до 25%, частка тих маленьких українців що читають щотижнево збільшилась з 36% до 41%. (Рис. 31).

Якщо проаналізувати читання відповідно до віку і статі дітей, то хлопчики читають суттєво менше від дівчат: хлопчики частіше від дівчат кажуть, що не читають ніколи (12% проти 9%), натомість дівчата частіше за хлопчиків читають щодня (29% проти 21%). Слід відзначити, що залученість до щоденних читацьких практик спадає з віком - щоденно читають 27% дітей віком 6-9 років і лише 21% дітей віком 14-17 років.

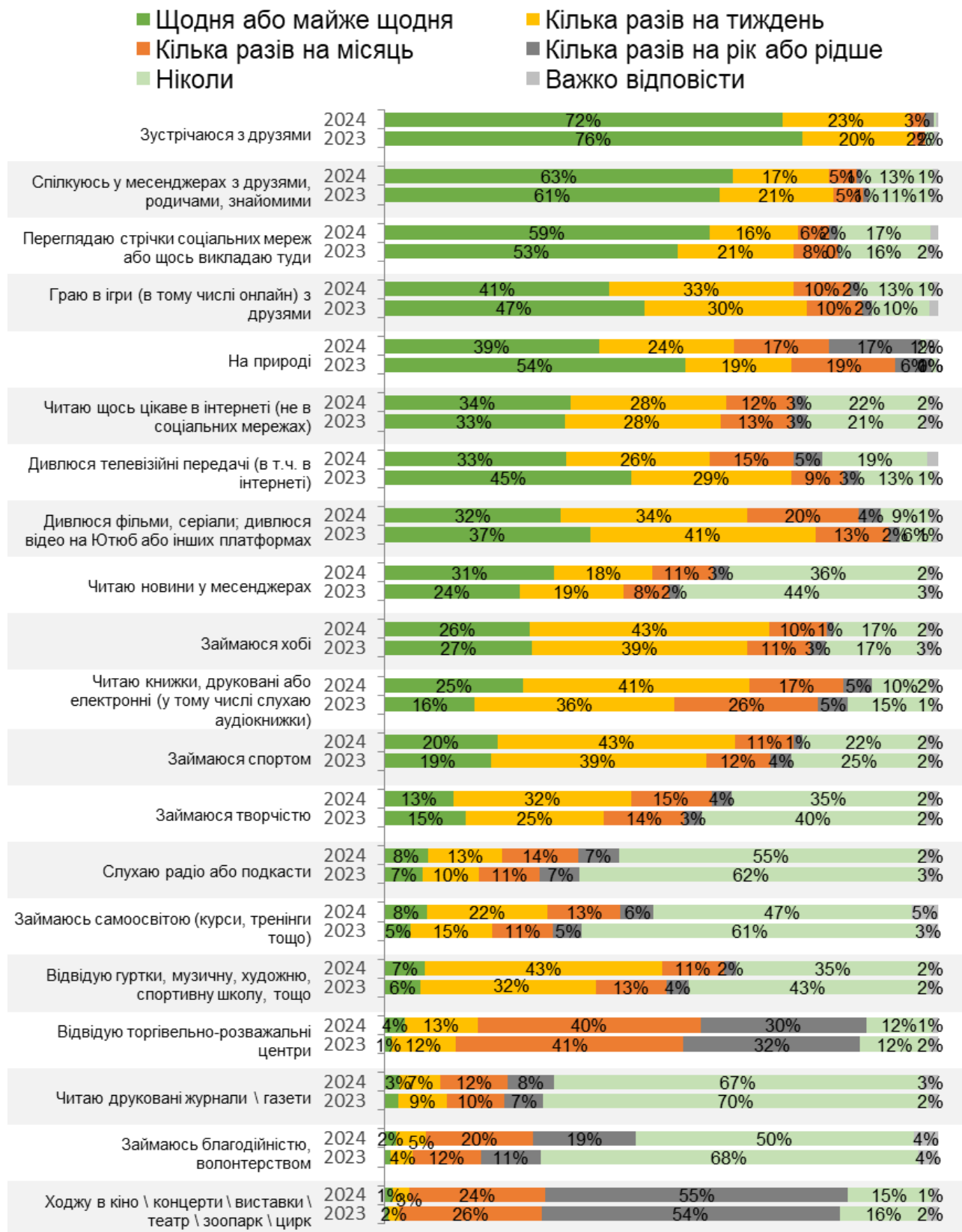
Рис. 31. Читання як дозвіллева практика, 2024-2023 рр., % респондентів 6-17

Поговоримо про дозвілля. Я буду читати, як різні люди проводять дозвілля, а ти скажи, як часто ти проводиш своє дозвілля так само - читаю книжки, друковані або електронні (у тому числі слухаю аудіокнижки)?

Пріоритетність основних дозвіллевих практик дітей майже не змінилася порівняно до 2023 року: на першому місці спілкування та ігри з друзями – 95% респондентів проводять вільний час таким чином щонайменше кілька разів на тиждень, а 72% дітей проводять вільний час з друзями щоденно (Рис. 32). Зменшення частотності порівняно до 2023 року зумовлено тим, що польовий етап минулорічного дослідження дітей більшою мірою припав на кінець літніх канікул (серпень 2023 року), тоді як у цьому році більша частина польового етапу припала на вересень.

Рис. 32. Частота використання дозвілєвих практик, 2024-2023 рр., % респондентів 6-17
 Поговоримо про дозвілля. Я буду читати, як різні люди проводять дозвілля, а ти скажи, як часто ти проводиш своє дозвілля так само?

Так само, як і дорослі, діти значний час приділяють спілкуванню у месенджерах з родиною або друзями (63%), переглядають стрічку соціальних мереж або щось викладають туди (59%).

Впливом чинника необхідності відвідувати школу у порівнянні з канікулярним опитуванням 2023 року можна пояснити зменшення щоденних частотностей відповідей «*на природі*» і «*граю в ігри*» – близько 40% опитаних проводять дозвілля таким чином.

Споживання відеоконтенту на Ютуб, інших онлайн-платформах або по телебаченню впевнено тримається в середині рейтингу дозвіллевих практик – щоденно час для перегляду відео приділяють 32% і 33% відповідно, а щотижнево – ще 34% і 26% відповідно, що дає 59-66% дітей, які дивляться відео щонайменше раз на тиждень. В порівнянні до 2023 року можна помітити зменшення кількості дітей, що переглядають телевізійні передачі.

Суттєво підвищився показник читання новин у месенджерах, частка дітей, що ніколи не переглядають там новини знизилась з 44% до 36%, а тих, хто робить це щоденно підвищилась до 31%. Це може бути пов'язано з оперативністю подання інформації, в першу чергу, пов'язаної з військовими діями та потенційною небезпекою.

Для решти дозвіллевих практик притаманна більша частотність «тижневих» користувачів, ніж «щоденних» – більша частка дітей займаються ними радше раз на тиждень, ніж щоденно. Серед таких практик найбільш розповсюдженими є хобі, спорт, читання книжок і творчість.

У 2024 році рівень читання книжок наблизився до хобі, що раніше його перевищувало, а в якості щомісячного часу проведення дозвілля навіть перевищило (58% проти 53%) .

Щодо «культурного дозвілля» на кшталт кіно, театрів, концертів тощо, то такі заклади діти відвідують кілька разів на рік. Трохи частіше діти на дозвіллі відвідують торгівельно-розважальні центри.

Загалом найбільш частотні дозвіллеві практики непогано корелюють із списком найбільш улюблених занять (**Рис. 33**). Перше і друге місце з великим відривом посідає дозвілля з друзями (79% дітей назвали це улюбленим заняттям у вільний час) та перебування на природі (51%).

Цікаво, що пасивне споживання контенту (наприклад перегляд відео або стрічок соціальних мереж, 32% та 29% відповідно) співмірне з продуктивним дозвіллям, як-от спорт чи хобі (37% та 41% відповідно).

Читання книжок у цьому рейтингу міститься посередині списку: 25% дітей назвали читання улюбленою практикою. Серед таких дітей третина (36%) читає щодня, а половина – кілька разів на тиждень, також серед них більше дівчат ніж хлопців.

Рис. 33. Улюблені дозвіллі практики, 2024-2023 рр., % респондентів 6-17

А що з цього ти любиш робити у вільний час? [множинна відповідь]

Третина (34%) дітей, що користуються соціальними мережами, перевіряє оновлену стрічку 1-3 рази на день, ще третина (31%) – 4-10 разів на день, 16% робить це більше 10 разів на день (Рис. 34). Частота перегляду соц. мереж суттєво залежить від віку дітей - найбільш залученими користувачами соціальних мереж є підлітки у віці 14-17 років, майже чверть яких (24%) перевіряє соціальні мережі більше ніж 10 разів на день, серед 10-13 річних тих, хто дивиться соціальні мережі більше 10 разів на день всього 14%, а в групі тих, кому 6-9 років таких 8%.

Рис. 34. Перевірка соціальних мереж, 2024 р., % респондентів 6-17, які користуються соціальними мережами (N=883)

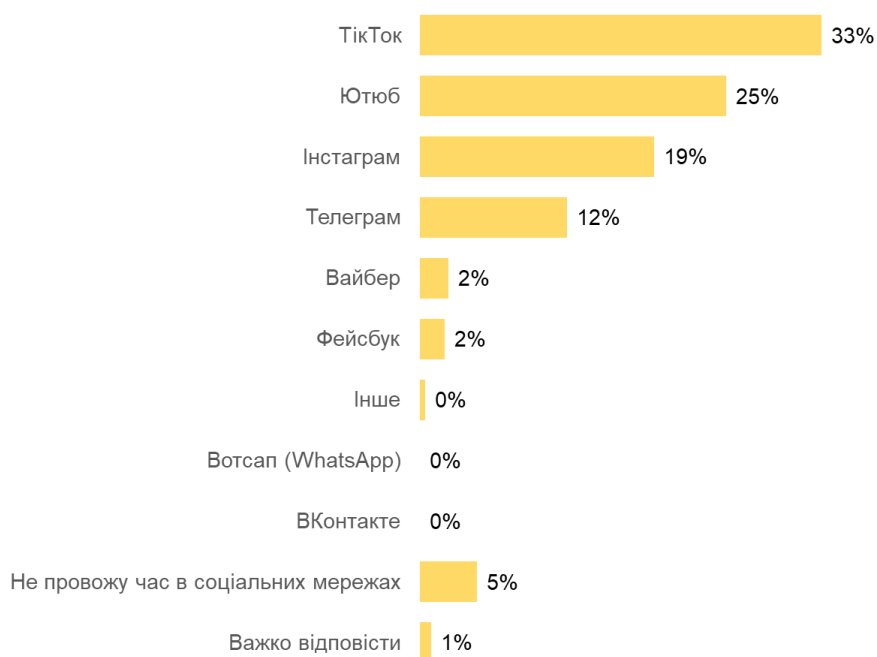
Як часто ти перевіряєш оновлення стрічки соціальних мереж?

Для підлітків у віці 14-17 характерна більша залученість до Інстаграму та Телеграму, ті, кому 6-9 років надають перевагу Ютюбу. Діти у віці 10-13 років проводять більш часу у ТікТоку, а також представляють собою яскраво виражену перехідну групу – вони проводять час в Ютубі менше за маленьких українців у віці 6-9 років, але більше ніж їх старші товариші і так само вони представлені в Телеграмі менше, ніж підлітки у віці 14-17 років, але більше, ніж ті, кому 6-9 років.

Рис. 35. Найпопулярніші мережі, 2024 р., % респондентів 6-17, які користуються соціальними мережами або дивиться Ютюб (N=1031)

В якій соціальній мережі або інтернет додатку ти проводиш найбільше часу? [множинна відповідь]

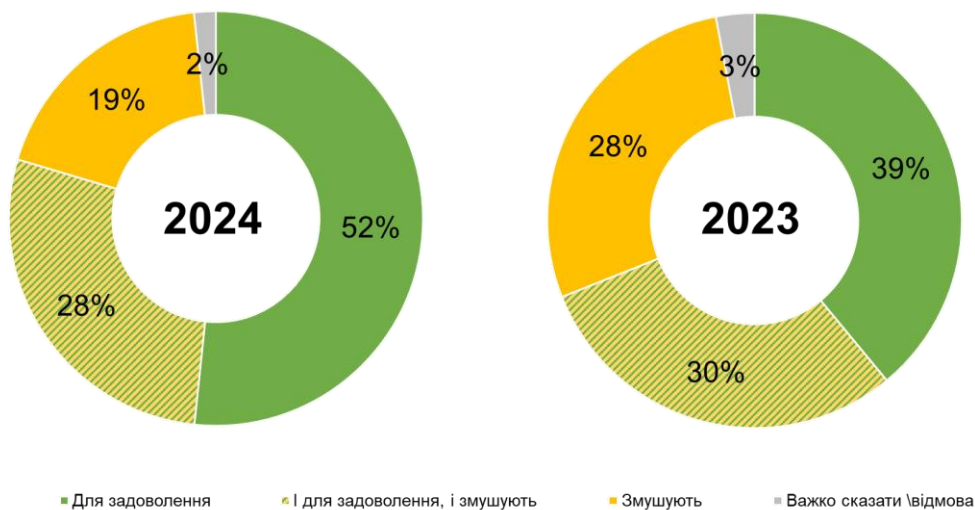
○ СТАВЛЕННЯ ДО ЧИТАННЯ

Хоча досить часто читання книжок на дозвіллі для дітей асоціюється з примусом, у 2024 році половина дітей (52%) читали виключно для задоволення і це на 13 в.п. більше ніж у 2023 році. Можна припустити, що відбулося перетікання із категорії «змушують» до групи «і для задоволення, і змушують», а ті хто у 2023 році читав і для задоволення і тому, що змушують, почали читати просто тому що їм подобається (Рис. 36).

Чим старше стають діти тим більше вони починають читати для задоволення, серед вікової групи 14-17 таких 59%, серед тих кому 10-13 років для задоволення читали 49% опитаних, серед найменших читачів у віці 6-9 років для задоволення читає 37% респондентів.

Рис. 36. Примус до читання, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17

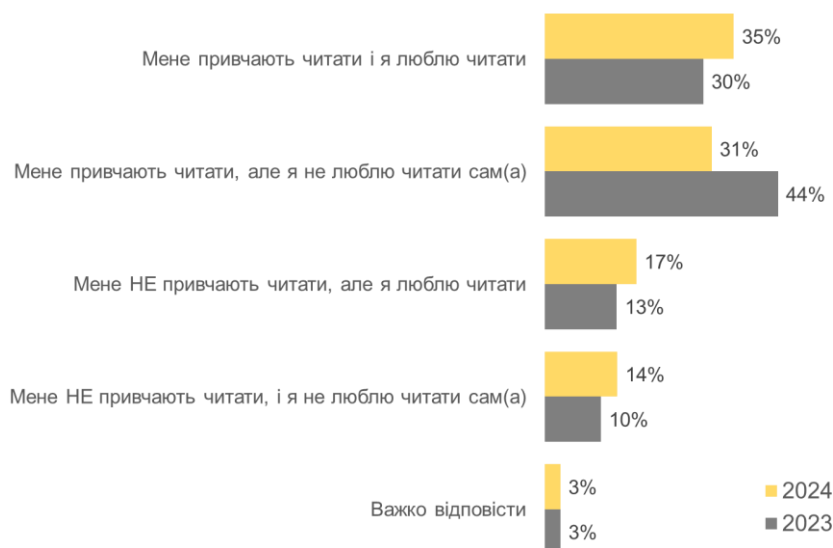
Коли ти читаєш книжки, ти робиш це для задоволення, або тебе змушують (задають у школі, змушують батьки)?

Зростаючі тенденції добровільного читання підкреслюються і ставленням дітей до привчання до читання. У порівнянні з 2023 роком на 9 в.п. збільшилися групи дітей які хто любить читати, незважаючи на те чи це відбувається завдяки привчання, чи дитина самостійно набула бажання читати. Водночас, з 10% до 14% зростає частка тих дітей, хто не любить читати і їх при цьому не привчають до читання (Рис. 37).

Рис. 37. Привчання до читання, 2020-2023 рр. % респондентів 6-17

Чи привчають тебе батьки до читання? Обери фразу, яка краще за всіх описує тебе:

Діти, які хоча б інколи читають для задоволення, відповідали на відкрите запитання «Чому тобі подобається читати?». Відповіді було закодовано, результати представлено на Рис. 38.

Серед причин лідером є раціональний чинник «*дізнаюся про щось нове/цікаве*» (24%), емоційний чинник «*це цікаво*» обрали 21% дітей. На третьому місці фактор «*це розвиває*» (14%), який в більшому ступені притаманний підліткам у віці 14-17 років, ніж іншим віковим категоріям. Основні причини читання книжок не відрізняються суттєво від даних за 2024 рік.

Рис. 38. Причини читання книжок, 2024 р. % респондентів 6-17, які читають для задоволення (N=792)

Розкажи, чому тобі подобається читати? [відкрите запитання, відповіді закодовано, множинна відповідь]

Найчастіше діти читають фантастику (39%), підручники (35%), книжки для дітей (32%) та підлітків (22%).

Ті діти, які читають не з примусу, а тому що їм це подобається, частіше читають книги майже всіх жанрів за виключенням підручників/навчальних посібників і книжок для дітей, які є більш затребуваними тими, кого змушують читати.

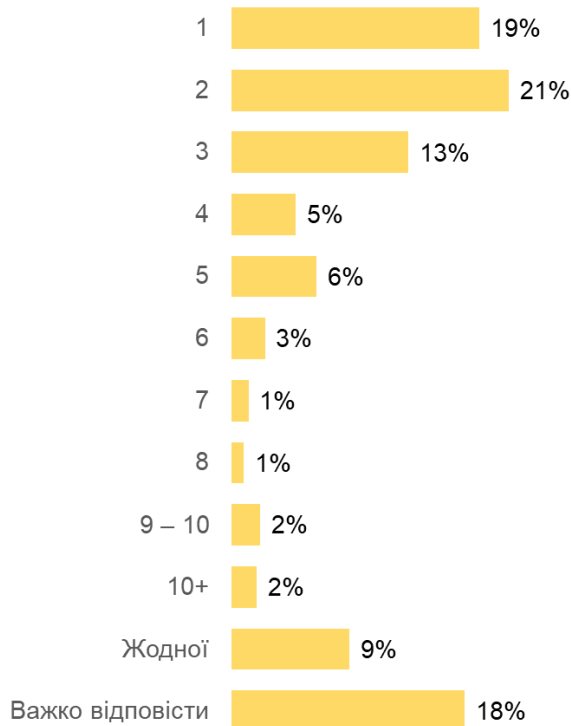
Рис. 39. Жанри прочитаних книжок, 2024 р. % респондентів 6-17, що читали книжки (N=911)
Книжки яких жанрів ти читав(-ла) або слухав(-ла) протягом року? [множинна відповідь]

В основному діти і підлітки читають одну або дві книги за три місяці (40%), 9% опитаних сказали що за останні три місяці вони не прочитали жодної книги.

Рис. 40. Кількість прочитаних книжок, 2024 р. % респондентів 6-17

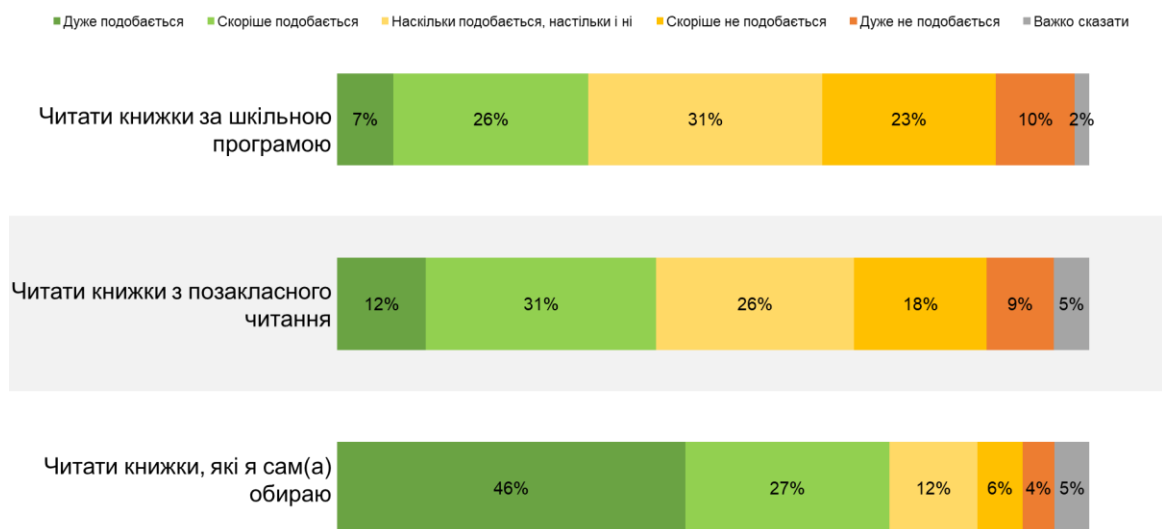
Скільки книжок ти прочитав\ла за останні 3 місяці?

Найбільше дітям подобається самим робити вибір які книги читати. Книги з позакласного читання сприймаються краще, ніж книжки за шкільною програмою, можливо тому що існує вибір із декількох книг і дитина може обрати ту, що їй більше прийде до душі.

Рис. 41. Види книжок, 2024 р. % респондентів 6-17

Оціни, будь ласка, (за шкалою від 1 до 5, де 1 – зовсім не подобається, а 5 – дуже подобається), чи подобається тобі читати такі книжки:

Щодо причин нечитання, то діти чесно зізнаються у небажанні читати (66%) або наявності інших занять у вільний час (29%) (Рис. 42). Треба зауважити, що відсутністю потреби чи бажання читати більше відрізняються діти у віці 10-13 років та 14 – 17 років (81% та 84% відповідно), серед тих, кому 6-9 років таких тільки 39%. 22% респондентів сказали, що вони ще не вміють читати або роблять це погано і серед них абсолютна більшість дітей у віці 6-9 років

Аргументи, які описують «зовнішні» причини нечитання, як-от «книжки не продаються», «нема грошей для їх купівлі», «не можу вибрати книгу» згадуються на порядок рідше (2–3%).

У 2024 році була додана така причина як «Майже ніхто з моїх друзів/однокурсників не любить читати», і 14% респондентів погодились, що це є причиною для нечитання. Залежність від думки та поведінки оточуючих більше притаманна дітям у віці 10-17 років, ніж для тих кому 6-9 років.

Рис. 42. Причини нечитання книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17, які не читають книжки (N=145)

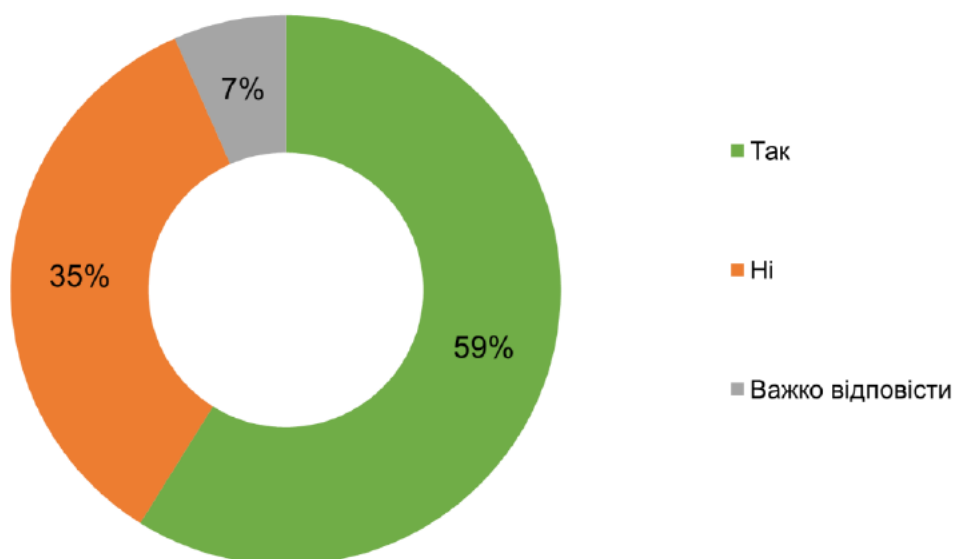
Чому ти не читаєш книжки? [відкрите запитання, відповіді закодовано, множинна відповідь]

Під час проведення дослідження було перевірено гіпотезу щодо залежності дитячого ставлення до читання та читацької поведінки від наявності в оточенні дітей батьків та інших дорослих, які читають книжки. Для цього були проаналізовані дані щодо взаємозв'язку між тим чи читають дорослі з оточення дитини книжки і читанням, як дозвіллевою практикою та отриманням задоволення від читання.

У 59% опитаних дітей батьки та інші дорослі в їхньому оточенні читають книжки, у 35% ні.

Рис. 43. Читання книжок дорослими з оточення дитини, 2024р. % респондентів 6-17
Чи читають книжки твої батьки та інші дорослі в твоєму оточенні?

Так, серед тих дітей чиї батьки або дорослі не читають вищий показник нечитання (16% проти 7% у тих, чиї батьки читають) і нижчий показник щоденного читання (20% проти 29% відповідно).

Таблиця 1. Частота дозвіллевого читання, 2024 р. % респондентів 6-17, за наявності читаючих дорослих в оточенні

	Батьки читачі	Батьки не читачі	Важко сказати
<i>ніколи</i>	7%	16%	7%
<i>кілька разів на рік або рідше</i>	5%	6%	0%
<i>кілька разів на місяць</i>	17%	18%	16%
<i>кілька разів на тиждень</i>	41%	37%	57%
<i>щодня або майже щодня</i>	29%	20%	18%
<i>важко сказати \ відмова</i>	1%	2%	3%
Загалом	100%	100%	100%
N=	633	372	71

Діти батьків, які читають книжки, в півтора рази частіше беруть книгу в руки не із-за примусу, а для власного задоволення, серед тих кого або змушують читати або вони читають і для задоволення і змушують більше тих, у кого батьки/дорослі з оточення не є читачами.

Таблиця 2. Примус до читання , 2024 р. % респондентів 6-17, за наявністю читаючих дорослих в оточенні

	Батьки читачі	Батьки не читачі	Важко сказати
<i>Для задоволення</i>	56%	37%	34%
<i>І для задоволення, і змушують</i>	28%	20%	38%
<i>Змушують</i>	12%	27%	17%
<i>Я не читаю книжок взагалі</i>	4%	14%	7%
<i>Важко сказати \ відмова</i>	1%	3%	4%
<i>Загалом</i>	100%	100%	100%
<i>N=</i>	633	372	71

Дітей читаючих батьків частіше привчають читати і вони більше люблять читання.

Таблиця 3. Привчання до читання , 2024 р. % респондентів 6-17, за наявністю читаючих дорослих в оточенні

	Батьки читачі	Батьки не читачі	Важко сказати
<i>Мене привчають читати і я люблю читати</i>	45%	19%	37%
<i>Мене привчають читати, але я не люблю читати сам(а)</i>	30%	33%	34%
<i>Мене НЕ привчають читати, але я люблю читати</i>	17%	19%	9%
<i>Мене НЕ привчають читати, і я не люблю читати сам(а)</i>	6%	26%	13%
<i>Важко сказати \ відмова</i>	3%	2%	7%
<i>Загалом</i>	100%	100%	100%
<i>N=</i>	633	372	71

Дві третини (65%) дітей обговорюють книжки, які вони прочитали, в першу чергу з родиною (43%) та з друзями (34%).

Рис. 44. Обговорення книжок, 2024р. % респондентів 6-17

Чи ти обговорюєш з кимось ті книжки, які прочитав\ла?[множинна відповідь]

Ті діти, батьки яких читають, вдвічі активніше готові ділитися своїми думками про прочитану книгу зі своїм оточенням.

Таблиця 4. Обговорення книжок, 2024 р. % респондентів 6-17, за наявністю читаючих дорослих в оточенні

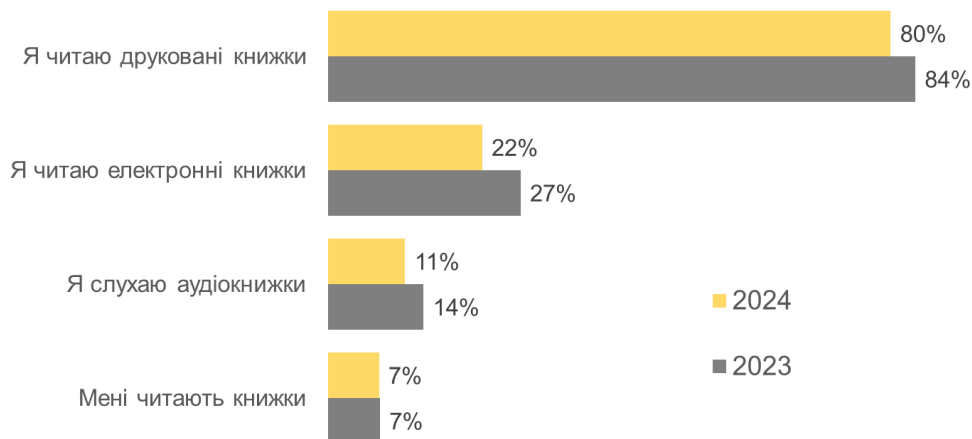
	Батьки читачі	Батьки не читачі	Важко сказати
<i>Так, з родиною (мамою\татом, бабусею\дідусем, братом\сестрою)</i>	56%	23%	35%
<i>Так, з друзями у школі або у дворі</i>	40%	24%	31%
<i>Так, з друзями у соціальних мережах</i>	13%	7%	9%
<i>Ні</i>	23%	54%	42%
<i>Важко відповісти</i>	2%	1%	1%
Загалом	100%	100%	100%
N=	633	372	71

○ ФОРМАТ І ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ КНИЖОК

Серед дітей, які читають на дозвіллі хоча б зрідка, переважна частина читає саме друковані книжки, і ця частка залишається стабільною порівняно до 2023 та 2020 року (*Рис. 45*).

Рис. 45. Формати книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17, які читають книжки на дозвіллі (N=966)

Скажи будь ласка, у якому вигляді ти читаєш книжки на дозвіллі? [множинна відповідь]

Стагнація на ринку електронних книжок не оминула і дітей, на відміну від 2023 року, коли частка електронних книжок суттєво зросла у порівнянні з 2020 роком, у 2024 доля електронних форматів трохи зменшилась.

Щодо джерел друкованих книжок, то основним джерелом є покупка книг (*Рис. 46*).

Рис. 46. Джерела друкованих книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17, які читають друковані книжки на дозвіллі (N=774)

Де ти брав (-ла) друковані книжки, які прочитав (-ла) протягом останнього року? [множинна відповідь]

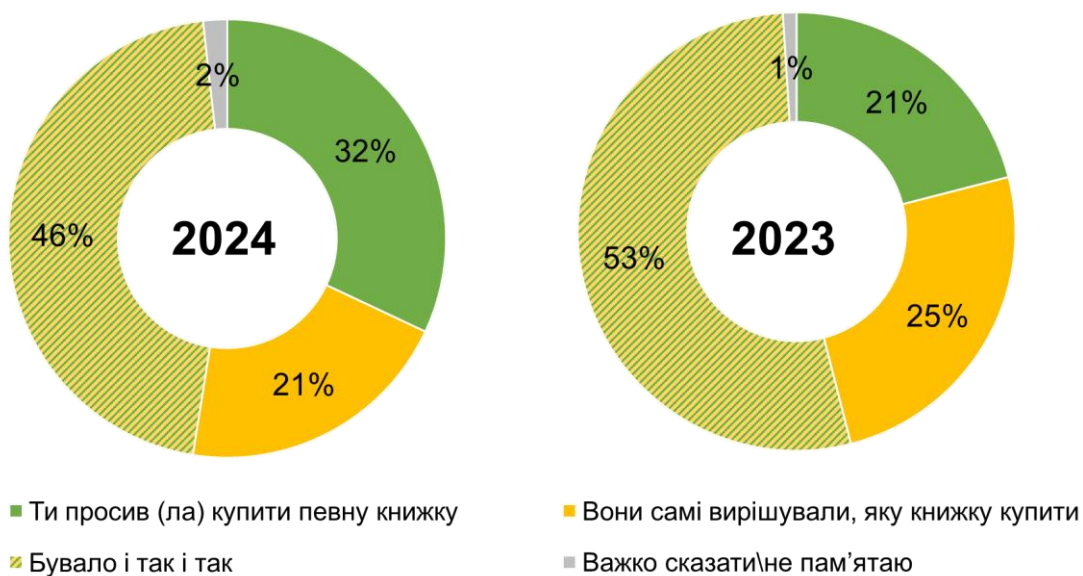

Частка дітей, яким батьки купували книжки, трохи знизилась – з 63% у 2023 році до 58% у 2024 році. Також зменшилась частка дітей, яким книги дарують (з 31% до 28%). Частка дітей, які купують книги самостійно, навпаки, виросла (з 15% до 24%), причому частка самостійних покупок у підлітків у віці 14-17 років досягла 52%.

Продовжується тенденція до врахування думки дитини при купівлі книжок, так, на 11 в.п. з 21% до 32% збільшилась частка покупок за проханням дитини, на 4 в.п. зменшилась кількість родин де батьки вирішують яку книгу купити, без урахування думки дітей (**Рис. 47**).

Рис. 47. Хто приймає рішення про купівлю книжок, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17, яким купляють друковані книжки (N=450)

Ти сказав (ла), що батьки або інші дорослі купували тобі книжки. Хто вирішував, які книжки купувати?

Жанри книг, що купуються корелюють з тими жанрами, що подобаються дитині або є необхідними, такими як книжки для дітей або підручники (**Рис. 48**).

Рис. 48. Жанри, що купують діти/для дітей, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17, яким купляють друковані книжки (N=899)

Книжки яких жанрів ти купував (-ла) протягом року або тобі купували дорослі?[множинна відповідь]

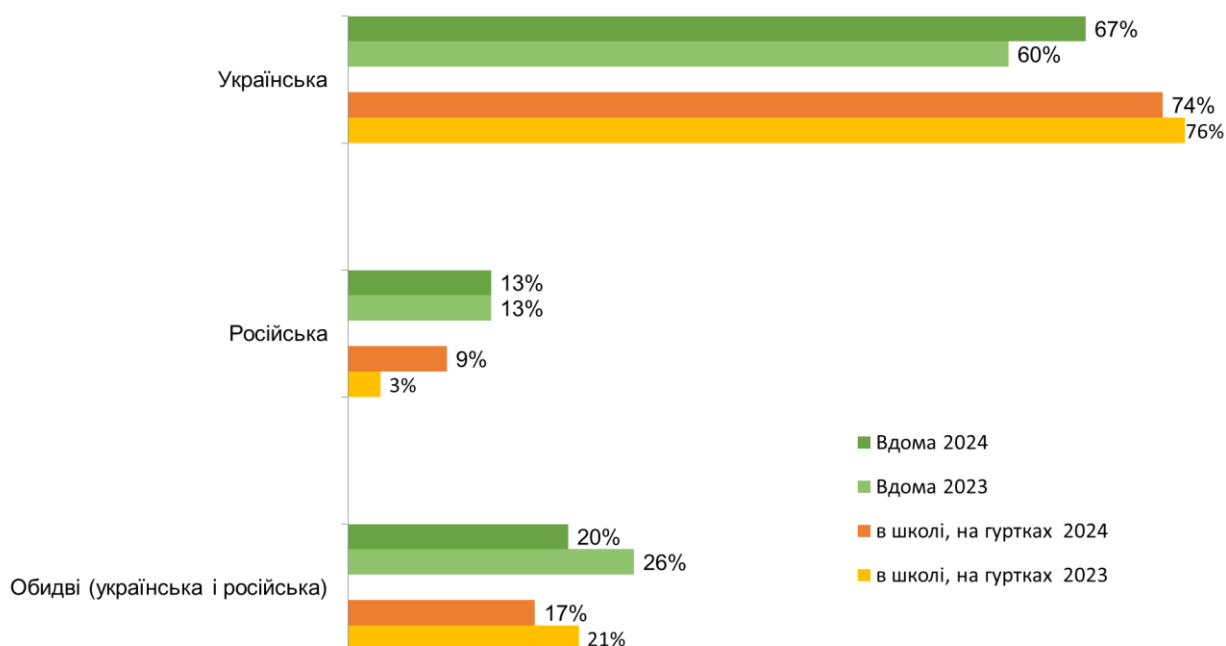

○ МОВА СПІЛКУВАННЯ

Щодо мови спілкування дітей то наразі простежується тренд на збільшення вживання української мови вдома за рахунок переходу від двомовності до української мови, частка же російської мови при спілкуванні у публічному просторі (в школах, гуртках тощо) виросла на 6 в.п., наближаючись до частки спілкування російською вдома (Рис. 49).

Рис. 49. Мова спілкування, 2024-2023 рр. % респондентів 6-17

Якою мовою ви спілкуєтесь вдома? Якою мовою ти спілкуєшся у школі, на гуртках?

- СЛОВНИК ДОСЛІДЖЕННЯ

ДОЗВІЛЛЕВІ ПРАКТИКИ – звичні дії особистості у сфері дозвілля, які зумовлюються її ціннісним ставленням до вільного часу, а також нормами дозвіллевої діяльності, поширеними як у її безпосередньому оточенні, так і в суспільстві загалом. Така інтерпретація дозвіллевих практик підкреслює, з одного боку, їх індивідуалізований характер, а з іншого – їхню детермінованість соціальним контекстом (нормами, стереотипами, традиціями, культурою тощо).

ДОЗВІЛЛЯ – сукупність видів діяльності (занять), які здійснюють у вільний час для задоволення певних фізичних, інтелектуальних, соціальних і культурних потреб. У широкому значенні дозвілля ототожнюють з вільним часом, який розуміють як час, вільний від службових, а також багатьох домашніх обов'язків (прибирання житла, приготування їжі, робота на присадибній ділянці та ін.).

в.п. – відсоткові пункти

- СПИСОК РИСУНКІВ І ТАБЛИЦЬ

Список рисунків

- Рис. 1. Стать та вік
- Рис. 2. Рівень освіти
- Рис. 3. Мова спілкування
- Рис. 4. Читання як дозвіллева практика
- Рис. 5. Частота використання дозвіллевих практик
- Рис. 6. Читання різних видів книжок
- Рис. 7. Читання різних видів книжок
- Рис. 8. Причини читання книжок
- Рис. 9. Кількість прочитаних книжок
- Рис. 10. Частка прочитаних книжок українською мовою
- Рис. 11. Кількість придбаних книжок
- Рис. 12. Джерела отримання друкованих книг
- Рис. 13. Частота відвідування бібліотек
- Рис. 14. Підтримка закупівель нових книжок для бібліотек
- Рис. 15. Підтримка закупівель нових книжок для бібліотек за кошти місцевої громади
- Рис. 16. Місця купівлі друкованих книг
- Рис. 17. Ставлення до надання книгарням субсидій
- Рис. 18. Обізнаність з державною програмою «Книга»
- Рис. 19. Підтримка програми «Книга»
- Рис. 20. Витрати на друковані книги
- Рис. 21. Зміни у витратах на друковані книги
- Рис. 22. Література для читання
- Рис. 23. Зацікавленість новинками на книжковому ринку
- Рис. 24. Представленість на ринку сучасних українських авторів
- Рис. 25. Фактори впливу на вибір книг
- Рис. 26. Мова читання
- Рис. 27. Причини нечитання книжок
- Рис. 28. Причини некупівлі книжок
- Рис. 29. Категорії причин некупівлі книжок
- Рис. 30. Наявність книгарень
- Рис. 31. Читання як дозвіллева практика
- Рис. 32. Частота використання дозвіллевих практик
- Рис. 33. Улюблені дозвіллеві практики
- Рис. 34. Перевірка соціальних мереж
- Рис. 35. Найпопулярніші мережі
- Рис. 36. Примус до читання
- Рис. 37. Привчання до читання
- Рис. 38. Причини читання книжок
- Рис. 39. Жанри прочитаних книжок
- Рис. 40. Кількість прочитаних книжок
- Рис. 41. Види книжок
- Рис. 42. Причини нечитання книжок
- Рис. 43. Читання книжок дорослими
- Рис. 44. Обговорення книжок
- Рис. 45. Формати книжок
- Рис. 46. Джерела друкованих книжок
- Рис. 47. Хто приймає рішення про купівлю книжок
- Рис. 48. Жанри, що купують діти/для дітей
- Рис. 49. Мова спілкування

Список таблиць:

- Таблиця 1. Частота дозвіллевого читання
- Таблиця 2. Примус до читання
- Таблиця 3. Привчання до читання
- Таблиця 4. Обговорення книжок